

Rudolf Steiner

**Întrebări și răspunsuri
publicate în revista „Lucifer-Gnosis”**

GA 34

Traducere de Andrea Dumitrescu

Traducere după:

Rudolf Steiner

FRAGEN UND ANTWORTEN

LUCIFER-GNOSIS 1903-1908

1987 Rudolf Steiner Verlag Dornach/Schweiz

GA 34

©2025 Toate drepturile asupra prezentei traduceri sunt rezervate

BIBLIOTECII ANTROPOSOFICE: www.spiritualrs.net

CUPRINS

	Introducere – <i>noiembrie 1903</i>	4
1	Despre relația dintre ființa fizică și suprasensibilă a omului – <i>decembrie 1903</i>	4
2	Despre teoria cunoașterii a lui Kant – <i>ianuarie/februarie 1904</i>	6
	Observație – <i>iulie 1904</i>	16
3	Există întâmplare? – <i>iulie 1904</i>	16
4	Despre bolile mintale – <i>iulie 1904</i>	19
5	Despre raportul dintre sufletul animalului și sufletul omului – <i>august 1904</i>	21
6	Cum se raportează învățătura lui Buddha la teosofie – <i>septembrie 1904</i>	25
7	Despre moștenirea însușirilor și capacităților – <i>octombrie 1904</i>	28
8	Reîncarnarea – în copilul neajutorat? – <i>decembrie 1904</i>	31
9	Sunt încarnările succesive asemănătoare între ele? – <i>decembrie 1904</i>	32
10	Idiotie – <i>decembrie 1904</i>	34
11	De ce are nevoie teosoful de învățături și teorii? – <i>ianuarie 1905</i>	35
12	Cum se raportează teosofia la științele oculte? – <i>ianuarie 1905</i>	37

13	Se pierd facultățile anterioare ale sufletului uman? – <i>februarie 1905</i>	39
14	Cum se raportează forțele unei lumi inferioare la entitățile dintr-una superioară? – <i>aprilie 1905</i>	42
15	Despre cultul personalității în mișcarea teosofică – <i>mai 1905</i>	45
16	Ar trebui să ne abținem de la orice critică? – <i>iunie</i> <i>1905</i>	48
17	Nu este cuvântul teosofie înșelător? – <i>septembrie</i> <i>1905</i>	51
18	Cum se raportează teosofia la astrologie ? – <i>septembrie 1905</i>	56
19	Teosofia poate fi prezentată într-un mod popular? – <i>octombrie 1905</i>	60
20	Cum ar trebui să ne gândim la sănătate și boală în sensul legii karmei? – <i>1906 (Nr. 31)</i>	65

Introducere

noiembrie 1903

În cele ce urmează, începem să răspundem la întrebările teosofice care ne sunt puse de către public. Rezerve, îndoieli, întrebări de conștiință etc. vor fi discutate aici. Cei care au o solicitare în acest sens, sunt rugați să se adreseze editorului revistei, Dr. Rudolf Steiner, Berlin W, Motzstraße 17.

1. Despre relația dintre ființa fizică și cea suprasensibilă a omului

decembrie 1903

Întrebare: „Nu este în contradicție cu învățătura despre reîncarnare faptul că facultățile spirituale ale unei persoane scad pe parcursul vieții? Se întâmplă totuși ca oameni geniali să devină slabi de minte la bătrânețe. Care spirit se reîncarnează atunci: cel dezvoltat al vârstei lor mature lor sau cel slab de minte al bătrâneții lor?”

Răspunsul la această întrebare presupune să ne formăm o reprezentare corectă despre relația dintre entitatea fizică (sensibilă) și cea suprasensibilă a omului. Entitatea fizică este supusă legilor fizice. În timpul întrupării sale, spiritul uman poate realiza doar ceea ce permit aceste legi fizice. – Dacă, din cauza legilor corpului, la bătrânețe spiritul nu mai este capabil să acționeze în același mod în care era capabil într-o epocă anterioară a vieții, acest lucru se datorează faptului că trupul său

a devenit un *mijloc* mai puțin bun pentru spiritul său. – Să presupunem că avem de-a face cu un pedagog genial. El instruește un băiat foarte dotat. Probabil va obține un rezultat care va uimi lumea. Mai târziu, i se va încredința un băiat nedotat. Aceeași artă pedagogică genială va produce doar un efect cu mult inferior primului. Și această diminuare a efectului poate apărea și dacă primul băiat, din cauza unei îmbolnăviri, mai târziu nu mai este capabil să asimileze ceea ce i se oferă de către profesorul său în același mod ca înainte. – A scăzut, așadar, arta pedagogică a profesorului? Nu va fi acesta, de îndată ce va avea oportunitatea, din nou la înălțimea deplină a activității sale? Nu este cu nimic diferit în cazul spiritului uman în raport cu trupul său. Ceea ce îmbătrânește este acest trup; și numai trupul îmbătrânit nu mai este capabil să exprime ceea ce i se oferă de către spirit. De îndată ce acest spirit – într-o următoare întrupare – va avea din nou oportunitatea, va fi din nou la înălțimea activității sale. – Ei bine, va spune întrebătorul nostru: dar bătrânul devenit slab de minte ar trebui cel puțin să aibă în interiorul său forțele sale anterioare, chiar dacă nu le poate exprima. – Nici acest lucru nu trebuie să fie așa. Deoarece și *conștiința* sinelui nostru este dependentă de legile trupului nostru. Nu suntem niciodată conștienți de spiritul nostru în întreaga sa mărime, ci doar în măsura în care permit legile întrupării noastre actuale. Trebuie să distingem clar ceea ce *suntem*; și ceea ce *cunoaștem* despre noi înșine în fiecare caz. Ceea ce *suntem*, suntem etern; ceea ce *cunoaștem* de fiecare dată despre noi înșine depinde exact de legile (temporale) ale întrupării, la fel ca și ceea ce *cunoaștem* despre lumea exterioară. Dacă, din cauza degradării trupului meu, nu mai am

capacitatea de a stăpâni lumea exterioară așa cum o făceam înainte, atunci nu mai am nici cealaltă capacitate, de a mă stăpâni pe mine însumi în modul de mai înainte. Dar, deoarece această capacitate mi-a fost luată doar prin fapte care nu se află în spiritul meu, ci în afara acestuia, o voi avea din nou de îndată ce, într-o nouă întrupare, nu voi mai trăi în legi exterioare nepotrivite, ci în legi exterioare potrivite. – Contradicția care de dorește să fie explicată cu întrebarea de mai sus, nu se află pe tărâmul faptelor spirituale în sine, ci doar în *prejudecățile* pe care materialismul le aduce împotriva teosofiei.

2. Despre teoria cunoașterii a lui Kant

ianuarie/februarie 1904

Tot mereu în cadrul mișcării spirituale căreia îi servește această revistă apare întrebarea: „Cum se raportează teosofia la fundamentele științifice ale teoriei cunoașterii care predomină în prezent?” Aș dori să prezint în continuare câteva aspecte despre teoria cunoașterii a lui Kant, în care probabil își au punctul de plecare majoritatea teoriilor moderne ale cunoașterii. „Înapoi la Kant” este deviza filosofilor noștri încă din anii șaiszeci. Prin urmare, o considerație epistemologică trebuie să pornească de la gândurile lui Kant.

Teoria cunoașterii ar trebui să fie o cercetare științifică a ceea ce toate celelalte științe presupun fără a examina: *cunoașterea* însăși. Prin urmare, i se atribuie din capul locului caracterul de știință filosofică fundamentală. Întrucât numai prin ea putem

afla ce valoare și ce semnificație au cunoștințele obținute prin celelalte științe. În acest sens, ea constituie baza pentru toate strădaniile științifice. Este însă clar că își poate îndeplini această sarcină doar dacă ea însăși, în măsura în care este posibil în natura capacității de cunoaștere umană, este fără presupuziții. Acest lucru este, probabil, general acceptat. Cu toate acestea, la o examinare atentă a sistemelor epistemologice mai cunoscute, se constată că deja în punctele de plecare ale investigației se fac o serie de supoziții care apoi prejudiciază în mod semnificativ efectul convingător al expunerilor ulterioare. Îndeosebi, se va observa că, de obicei, deja la formularea problemelor de bază ale teoriei cunoașterii se fac anumite presupuneri ascunse. Dar dacă formulările problemelor unei științe sunt greșite, atunci trebuie să ne îndoim de la bun început de o soluționare corectă. Istoria științelor ne învață că nenumărate erori, de care au suferit epoci întregi, se datorează exclusiv faptului că anumite probleme au fost puse în mod greșit. Pentru a da doar un exemplu: ce modificări au suferit anumite probleme în fizică prin descoperirea echivalentului mecanic al căldurii și a legii conservării energiei! Pe scurt, succesul cercetării științifice depinde în mod esențial de capacitatea de a pune corect problemele. Deși teoria cunoașterii, ca premisă a tuturor celorlalte științe, ocupă o poziție cu totul specială, este totuși previzibil că și în ea un progres cu bune rezultate în investigație va fi posibil doar dacă întrebările fundamentale sunt puse în forma corectă.

Împotriva opiniei că Kant este fondatorul teoriei cunoașterii în sensul modern al cuvântului, s-ar putea obiecta pe bună dreptate că istoria filosofiei înainte de Kant prezintă numeroase

cercetări care trebuie considerate mai mult decât simpli germeni ai unei astfel de științe. Aceasta este și ceea ce remarcă Volkelt în lucrarea sa fundamentală despre teoria cunoașterii („Experiență și gândire”. Fundamentarea critică a teoriei cunoașterii de Johannes Volkelt. Hamburg și Leipzig 1886, pag. 20) că deja cu Locke a început tratarea critică a acestei științe. Dar și la filosofi și mai vechi, ba chiar deja în filosofia grecilor, se găsesc dezbateri care se fac de obicei în prezent în teoria cunoașterii. Totuși, prin Kant, toate problemele luate în considerare aici au fost răscolite în profunzime și scoase la lumină, și, pornind de la el, numeroși gânditori le-au elaborat într-un mod atât de cuprinzător, încât încercările de soluționare anterioare se regăsesc fie la Kant însuși, fie la epigonii săi. Așadar, dacă este vorba despre un studiu pur *factual* și nu despre unul *istoric* al teoriei cunoașterii, nu putem trece cu vederea un fenomen important dacă se ia în considerare doar perioada de la apariția lui Kant cu „Critica rațiunii pure”. Ceea ce s-a realizat anterior în acest domeniu se repetă în această epocă.

Întrebarea epistemologică fundamentală a lui Kant este: *Cum sunt posibile judecăți sintetice a priori?* Să analizăm această întrebare din perspectiva lipsei de presupuziți! Kant o formulează deoarece este de părere că putem obține o cunoaștere absolut sigură doar dacă suntem capabili să demonstrăm a priori legitimitatea judecăților sintetice. El spune: „În rezolvarea acestei sarcini este în același timp inclusă posibilitatea utilizării pure a rațiunii în fundamentarea și desfășurarea tuturor științelor care conțin o cunoaștere teoretică a priori a obiectelor” („Critica rațiunii pure”, pag. 61 și

urm., conform ediției Kirchmann, la care se referă și toate celelalte numere de pagină în citatele din „Critica rațiunii pure” și „Prolegomena”), și „De soluționarea acestei sarcini depinde în întregime dănuirea sau căderea metafizicii și prin urmare însăși existența ei”. („Prolegomena” § 5).

Este această întrebare, așa cum o formulează Kant, fără presupozitii? În niciun caz, deoarece face ca posibilitatea unui sistem absolut sigur de cunoaștere să depindă de faptul că acesta se construiește doar pe judecăți sintetice și pe astfel de judecăți care sunt obținute independent de orice experiență. Kant numește judecăți sintetice acelea în care noțiunea de predicat adaugă ceva noțiunii de subiect, care este complet în afara acestuia, „deși este în legătură cu acesta” („Critica rațiunii pure”, pag. 53 și urm.), în timp ce în judecățile analitice predicatul spune doar ceva ce (în mod ascuns) este deja conținut în subiect. Desigur, nu este locul aici să analizăm obiectiile perspicace ale lui Johannes Rehmke („Lumea ca percepție și concept”, pag. 161 și urm.) împotriva acestei clasificări a judecăților. Pentru scopul nostru actual, este suficient să înțelegem că putem obține o cunoaștere adevărată doar prin astfel de judecăți care la o noțiune adaugă o a doua noțiune, al cărei conținut, cel puțin *pentru noi*, nu era încă prezent în prima. Dacă dorim să numim această clasă de judecăți, odată cu Kant, *sintetice*, putem măcar să admitem că cunoștințele pot fi obținute sub formă de judecăți doar atunci când legătura dintre predicat și subiect este o asemenea legătură sintetică. Cu toate acestea, situația este diferită în ceea ce privește a doua parte a întrebării, care cere ca aceste judecăți să fie obținute a priori, adică independent de orice experiență. Este cu siguranță posibil

(ne referim aici, desigur, la simpla *posibilitate de gândire*) ca astfel de judecăți să nu existe deloc. Pentru începutul teoriei cunoașterii, trebuie considerat ca fiind total nedecis dacă putem ajunge la judecăți altfel decât prin experiență, sau doar prin ea. Într-adevăr, pentru o considerație imparțială, o astfel de independență pare imposibilă din capul locului. Întrucât orice ar deveni obiectul cunoașterii noastre: el trebuie totuși să ni se înfățișeze odată ca o experiență nemijlocită, individuală, adică să devină experiență. Chiar și judecățile matematice nu le obținem în alt mod decât *având experiența* lor în cazuri individuale specifice. Chiar dacă, precum de exemplu Otto Liebmann („Analiza realității. Gânduri și fapte”), le lăsăm să se întemeieze pe o anumită organizare a conștiinței noastre, lucrurile nu se prezintă altfel. Atunci se poate spune: această sau acea propoziție este în mod necesar valabilă, căci dacă adevărul său ar fi anulat, ar fi *odată cu el* anulată și conștiința; dar conținutul său ca cunoaștere îl putem obține doar dacă devine cândva o experiență pentru noi, exact în același mod ca un proces în natura exterioară. Indiferent dacă conținutul unei astfel de propoziții conține elemente care garantează valabilitatea sa absolută, sau dacă aceasta este asigurată din alte motive: nu pot să o obțin altfel decât dacă mi se prezintă odată ca experiență. Acesta este un aspect.

A doua obiecție constă în faptul că, la începutul investigațiilor epistemologice, nu este îngăduit să se afirme că din experiență nu pot proveni cunoștințe absolut valabile. Este fără îndoială foarte imaginabil ca experiența însăși să prezinte o caracteristică prin care certitudinea cunoștințelor obținute din ea să fie garantată.

În întrebarea formulată de Kant există două premise: prima, că trebuie să mai avem un alt mod de a ajunge la cunoaștere în afară de experiență și, a doua, că toate cunoștințele bazate pe experiență pot avea doar o valabilitate condiționată. Faptul că aceste afirmații necesită o examinare, că pot fi puse la îndoială nu îi vine deloc în minte lui Kant. El le preia pur și simplu ca prejudecăți din filosofia dogmatică și le folosește ca bază pentru analizele sale critice. Filosofia dogmatică le presupune ca fiind valabile și le aplică pur și simplu pentru a ajunge la o cunoaștere corespunzătoare lor; Kant le presupune ca fiind valabile și se întreabă doar: în ce condiții pot fi ele valabile? Dar: dacă nu ar fi deloc valabile? Atunci edificiului teoretic al lui Kant i-ar lipsi de orice fundament.

Tot ceea ce Kant prezintă în cele cinci paragrafe care preced formularea întrebării sale fundamentale este o încercare de a demonstra că judecățile matematice sunt sintetice. (O încercare care, de altfel, a fost, chiar dacă nu chiar complet refutată, totuși serios pusă la îndoială de obiecțiile lui Robert Zimmermann – „Despre prejudecata matematică a lui Kant și consecințele acesteia”.) Dar tocmai cele două presupuneri pe care le-am menționat rămân ca prejudecăți științifice. În Introducerea a II-a a „Criticii rațiunii pure” se spune: „Experiența ne învață că ceva este așa sau așa, dar nu că nu ar putea fi altfel”, și: „Experiența nu conferă niciodată judecăților sale generalitate adevărată sau strictă, ci doar generalitate presupusă și comparativă (prin inducție).” În „Prolegomena” și găsim: „În primul rând, în ceea ce privește *sursele* unei cunoașteri metafizice, este deja inerent conceptului ei că ele nu pot fi empirice. Principiile acesteia (care includ nu doar principiile

sale, ci și conceptele sale fundamentale) nu trebuie așadar să fie niciodată obținute din experiență; căci trebuie să fie cunoaștere nu fizică, ci metafizică, adică cunoaștere aflată dincolo de experiență.” În cele din urmă, Kant spune în „Critica rațiunii pure” (pag. 58): „În primul rând, trebuie remarcat că propozițiile matematice propriu-zise sunt întotdeauna judecări a priori și nu empirice, deoarece poartă cu ele o necesitate care nu poate fi derivată din experiență. Dacă nu se dorește să se admită acest lucru, atunci îmi restrâng afirmația la matematica pură, al cărei concept implică deja că nu conține cunoaștere empirică, ci doar cunoaștere pură a priori.” Oriunde am deschide „Critica rațiunii pure”, vom găsi că toate investigațiile din cadrul acesteia sunt efectuate pe baza acestor propoziții dogmatice. Cohen („Teoria experienței la Kant”, pag. 9 și urm.) și Stadler („Principiile teoriei pure a cunoașterii în filosofia lui Kant”, pag. 76 și urm.) încearcă să demonstreze că Kant a arătat natura apriorică a propozițiilor matematice și a științelor naturale pure. Însă tot ceea ce se încearcă în „Critica” poate fi rezumat în următoarele: Deoarece matematica și științele naturale pure sunt științe apriorice, forma tuturor experiențelor trebuie să fie întemeiat în subiect. Rămâne așadar numai materialul senzațiilor care este dat empiric. Acesta este edificat într-un sistem al experienței prin formele aflate în simțire. Numai ca principii ordonatoare pentru materialul senzațiilor au sens și semnificație adevărurile formale ale teoriilor apriorice; ele fac posibilă experiența, dar nu ajung dincolo de ea. Aceste adevăruri formale sunt însă judecățile sintetice a priori, care, fiind condiții ale oricărei experiențe posibile, trebuie să se ajungă atât de departe cât experiența însăși. Prin urmare,

„Critica rațiunii pure” nu demonstrează în niciun caz aprioritatea matematicii și a științelor naturale pure, ci doar determină aria lor de valabilitate sub *premisă* că adevărurile lor trebuie să fie obținute independent de experiență. Într-adevăr, Kant nu se angajează deloc într-o demonstrație a acestei apriorități, excluzând pur și simplu acea parte a matematicii (vezi mai sus) în care aceasta, chiar și conform opiniei sale, ar putea fi pusă la îndoială și se limitează doar la acea parte în care crede că o poate deduce doar din concept. Johannes Volkelt constată, de asemenea, că „Kant pornește de la premisa explicită” că „există realmente o cunoaștere generală și necesară”. El spune în continuare: „Această premisă, pe care Kant nu o examinează niciodată explicit, este atât de în contradicție cu caracterul teoriei critice a cunoașterii, încât trebuie să ne întrebăm serios dacă aceasta poate fi considerată o teorie critică a cunoașterii.” Volkelt consideră că la această întrebare se poate răspunde afirmativ din motive întemeiate, dar „totuși prin această presupuziție dogmatică este temeinic alterată atitudinea critică a teoriei cunoașterii a lui Kant” („Experiență și gândire”, pag. 21). Volkelt găsește de asemenea că „Critica rațiunii pure” nu este o teorie a cunoașterii lipsită de presupuziții.

În esență sunt în acord cu opiniile noastre și opiniile lui Otto Liebmann („Despre analiza realității”, pag. 211 și urm.), Holder („Prezentarea teoriei kantiene a cunoașterii”, pag. 14 și urm.), Windelbands („Revistă trimestrială de filosofie științifică”, pag. 239, an 1877), Überweg („Sistemul logicii”, ed. a 3-a, pag. 380 și urm.), Eduard von Hartmann („Fundamentare critică a realismului transcendențial”, pag. 142-172) și Kuno Fischer

(„Istoria filosofiei moderne”, vol. V, pag. 60. Cu privire la Kuno Fischer, Volkelt greșește atunci când spune – „ Teoria cunoașterii a lui Kant”, pag.198, Observație – că „nu este clar din expunerea lui K. Fischer dacă, în opinia sa, Kant presupune doar realitatea psihologică a judecăților generale și necesare sau în același timp validitatea și legitimitatea obiectivă a acestora”. Întrucât în pasajul citat, Fischer spune că principala dificultate a „Criticii rațiunii pure” se găsește în faptul că "fundamentele ei depind de anumite presupoziiții, care trebuie să fi fost admise pentru ca ceea ce urmează să fie valabil". Aceste presupoziiții constituie și pentru Fischer problema, că „mai întâi se constată faptul cunoașterii”, iar apoi prin analiză se găsesc facultățile cunoașterii, „din care se explică însuși acest fapt ") în privința faptului că Kant plasează validitatea apriorică a matematicii pure și a științelor naturale ca *prmisă* în fruntea discuțiilor sale.

Faptul că avem cu adevărat cunoștințe care sunt independente de orice experiență și că aceasta din urmă oferă doar înțelegeri de generalitate comparativă, le-am putea accepta doar ca propoziiții consecutive ale altor judecăți. Aceste afirmații ar trebui în mod necesar să fie precedate de o investigație asupra naturii experienței și de una asupra naturii cunoașterii noastre. Din prima ar putea rezulta prima propoziiție, iar din a doua, a doua propoziiție de mai sus.

Acum, la obiecțiile noastre față de critica rațiunii s-ar putea replica după cum urmează. S-ar putea spune că totuși orice teorie a cunoașterii trebuie să conducă cititorul acolo unde se găsește punctul de plecare lipsit de presupoziiții. Întrucât ceea ce deținem drept cunoaștere la un moment dat în viața noastră s-a îndepărtat mult de acest punct de plecare și trebuie să fim

conduși artificial înapoi la el. De fapt, un astfel de acord pur *didactic* asupra începutului științei sale este o necesitate pentru orice teoretician al cunoașterii. Aceasta trebuie în orice caz să se limiteze la a arăta în ce măsură începutul cunoașterii aflat în discuție este cu adevărat un astfel de început; trebuie să se desfășoare în propoziții pur analitice evidente și să nu facă nicio afirmație reală, semnificativă care să influențeze conținutul dezbaterilor ulterioare, așa cum este cazul lui Kant. De asemenea, este de datoria teoreticianului cunoașterii să arate că începutul pe care îl presupune este cu adevărat lipsit de presupuziții. Dar toate acestea nu au nimic de-a face cu însăși esența acestui început, stau complet în afara acestuia și nu spun nimic despre el. Și la începutul lecției de matematică, trebuie să mă străduiesc să conving elevul de caracterul axiomatic al anumitor adevăruri. Dar nimeni nu va dori să susțină că *conținutul* axiomei devine dependent de aceste considerații prealabile. Exact în același mod, teoreticianul cunoașterii ar trebui în observațiile sale introductive să arate modul în care se poate ajunge la un început lipsit de presupuziții; dar conținutul propriu-zis al acestuia trebuie să fie independent de aceste considerații. De o astfel de introducere în teoria cunoașterii este însă foarte departe cel care, ca și Kant, face la început afirmații cu un caracter foarte precis, dogmatic.

Observație

iulie 1904

În această secțiune – Întrebări și Răspunsuri – vor primi răspuns de acum înainte întrebările care ne sunt adresate. Rugăm cititorii revistei „Lucifer-Gnosis” să pună astfel de întrebări. Tocmai prin aceasta, multe îndoieli pot fi clarificate și multe reticențe pot fi luate în considerare, ceea ce, firește, nu poate fi realizat în același mod prin articolele care nu pot veni în întâmpinarea unor astfel de nevoi *personale*.

3. Există întâmplare*?

iulie 1904

Întrebare: Într-o scrisoare din partea cititorilor, este inclusă următoarea întrebare: „Învățătura teosofică nu acceptă deloc întâmplarea? Nu pot să-mi imaginez, de exemplu, că este în *karma* fiecărei persoane dacă cinci sute de oameni mor împreună într-un incendiu la teatru.”

Răspuns: Legile karmei sunt atât de complexe încât nu ar trebui să ne surprindă dacă un fapt oarecare îi apare inițial minții umane în contradicție cu valabilitatea generală a acestor legi. Trebuie să ne dăm seama că această minte este în primul rând educată în lumea noastră fizică și că ea în general este

---

* în germană *Zufall*: „întâmplare” în sensul a ceva care se petrece din întâmplare, incidental; hazard, coincidență. – n.tr.

obișnuită să accepte doar ceea ce a învățat în această lume. Dar legile karmice aparțin întru totul *lumilor superioare* – în Germania este obișnuit să se spună „planuri superioare”. – Prin urmare, dacă dorim să considerăm un oarecare eveniment care afectează oamenii ca fiind determinat karmic, așa cum ne-am gândi la funcționarea unei justiții în viața fizică terestră, atunci trebuie în mod necesar să ne confruntăm cu contradicție peste contradicție. Trebuie să înțelegem că o experiență comună care afectează mai mulți oameni în lumea fizică poate însemna ceva complet diferit pentru fiecare dintre ei în lumile superioare. Desigur, nu este exclus nici contrariul, și anume ca înlănțuirile karmice comune să fie aduse la îndeplinire în experiențe terestre comune. Doar cei care sunt capabili să vadă clar în lumile superioare pot spune în detaliu ce se întâmplă. Dacă înlănțuirile karmice ale celor cinci sute de oameni se desfășoară în așa fel încât acești oameni mor într-un incendiu la teatru, atunci sunt posibile, printre altele, următoarele cazuri:

În primul rând: Nu este nevoie ca înlănțuirile karmice ale niciunuia dintre cei cinci sute de oameni să aibă de-a face cu cele ale oricărei alte victime. Nenorocirea comună se raportează atunci la karmele persoanelor individuale, așa cum se raportează imaginea-umbră a cincizeci de persoane pe un perete, la lumile gândurilor și sentimentelor acestor persoane. Acum o oră poate că aceste cincizeci de persoane nu aveau *nimic* în comun; peste o oră, poate că iarăși nu vor mai avea *nimic* în comun. Ceea ce au trăit în timpul întâlnirii lor în spațiul comun va avea un efect special pentru fiecare. Însă aflarea lor împreună se exprimă în imaginea-umbră comună menționată. Dar cine ar

dori să tragă concluzii din această imagine-umbră despre o comunitate a persoanelor s-ar înșela cu desăvârșire.

În al doilea rând: Este posibil ca experiența comună a celor cinci sute de persoane să nu aibă nicio legătură cu trecutul lor karmic, dar ca tocmai prin această experiență comună să se pregătească ceva care îi va reuni karmic în viitor. Poate că aceste cinci sute de persoane, într-un viitor îndepărtat, vor întreprinde împreună o acțiune comună, iar prin acea nenorocire au fost aduse împreună pentru lumile superioare. Misticului cu experiență îi este bine cunoscut faptul că, de exemplu, asociațiile care se formează în prezent își datorează originea faptului că oamenii care se unesc au trăit împreună o nenorocire comună într-un trecut îndepărtat.

În al treilea rând: Este posibil ca un astfel de caz să fie într-adevăr efectul unor greșeli comune anterioare ale persoanelor în cauză. Dar mai există nenumărate alte posibilități. De exemplu, toate cele trei posibilități menționate pot fi combinate între ele și așa mai departe.

În lumea fizică, a vorbi despre „întâmplare”, „hazard” nu este deloc nejustificat. Și pe cât de absolut valabilă este afirmația: „Nu există întâmplător”, atunci când luăm în considerare toate lumile, pe atât de nejustificat ar fi să eliminăm cuvântul „întâmplător” atunci când vorbim doar despre înlănțuirea lucrurilor în lumea fizică. Și anume, întâmplătorul în lumea fizică este cauzat prin faptul că în această lume lucrurile se desfășoară *în spațiul senzorial*. Ele trebuie, în măsura în care se desfășoară în acest spațiu, să se supună și legilor *acestui spațiu*. În acest spațiu, însă, pot coincide *exterior* lucruri care inițial nu au nicio legătură *interioară*. Pe cât de puțin este fața mea în

mod real distorsionată pentru că se arată distorsionată într-o oglindă denivelată, tot pe atât de puțin cauzele care fac să cadă o țiglă de pe acoperiș și care mă rănește pe mine ca trecător pe acolo, este necesar să aibă vreo legătură cu karma mea, care provine din trecutul meu. – Greșeala care se face aici constă în faptul că mulți își imaginează conexiunile karmice prea simplu. Ei presupun, de exemplu: dacă această persoană a fost vătămată de o țiglă, atunci trebuie să fi meritat karmic această vătămare. Acest lucru însă nu este deloc necesar. În viața fiecărui om apar continuu evenimente care nu au nimic de-a face cu meritele sau vina sa din trecut. Astfel de evenimente își găsesc echilibrul karmic *în viitor*. Ceea ce mi se întâmplă astăzi fără vina mea, pentru aceasta voi fi compensat în viitor. Un lucru este adevărat: nimic nu rămâne fără echilibrare karmică. Dar dacă o experiență a unei persoane este efectul trecutului său karmic sau cauza unui viitor karmic: acest lucru trebuie stabilit în fiecare caz în parte. Și acest lucru nu poate fi decis de mintea obișnuită cu lumea fizică, ci doar prin experiența și observația ocultă.

4. Despre bolile mintale

iulie 1904

O altă întrebare este: „Care este poziția teosofiei cu privire la bolile mintale? Știința actuală neagă că cineva poate deveni bolnav mintal din cauza unei linii de gândire greșită, eronată a gândirii. Cel mult, suprasolicitarea în ceea ce privește munca

mentală poate îmbolnăvi sistemul nervos și creierul, dar nu și conținutul mental. Acceptă și teosofia acest lucru?”

Răspuns: Știința medicală actuală nu știe nimic în privința legăturilor care sunt în conformitate cu legile din lumile superioare; dar în ceea ce privește afirmația făcută de ea, aceasta se bazează cu siguranță pe un adevăr. Ceea ce se numește boală mintală și care, ca atare, este o boală a organelor fizice, poate avea și originea sa nemijlocită numai în fapte *fizice*. O simțire greșită, un gând greșit își au efectele lor dăunătoare inițial în lumile superioare și se pot doar răsfrânge indirect asupra lumii fizice. Deci, cine vorbește doar despre legile lumii fizice și nu cunoaște altele, ar face o greșeală dacă ar vrea să admită o influență a spiritului asupra creierului în direcția indicată. Medicina actuală are deci perfectă dreptate *din punctul ei de vedere*. *Conform viziunii ei*, gândurile demente pot fi doar consecința unui creier bolnav, nu invers, un creier bolnav să poată fi consecința gândurilor care au luat-o razna. Dar legătura dintre creier și gând nu se află în lumea fizică. Se află într-o lume superioară. Și deși creierul fizic, pe care ochiul nostru îl vede în spațiul fizic, nu poate fi influențat direct de conținutul gândului, așa cum îi este el cunoscut minții care este și ea legată de lumea fizică: există totuși o legătură – ascunsă pentru observația fizică – între legile (mentale) superioare, din care provin pe de o parte creierul, și pe de altă parte gândurile acestui creier. Și cine poate vedea *această* legătură, pentru el este – în anumite circumstanțe – absolut corectă afirmația: omul se înnebunește singur prin gândurile sale greșite, ceea ce înseamnă bolnav de creier. O astfel de afirmație trebuie însă mai întâi să o înțelegi înainte de a o critica. Și medicina actuală –

desigur nu toți medicii – nu are mijloacele de a o înțelege. Ca teosof, ar trebui să fii foarte tolerant în astfel de cazuri. Prin a condamna pur și simplu arta medicală și materialismul ei nu se rezolvă nimic. Teosoful ar trebui să înțeleagă de ce medicul de astăzi nu îl poate înțelege pe el; în timp ce el totuși este perfect capabil să-l înțeleagă pe acest medic.

5. Despre raportul dintre sufletul animalului și sufletul omului

august 1904

Se pune următoarea întrebare: „Cum ar trebui să ne imaginăm raportul dintre sufletul animalului și sufletul omului din punctul de vedere al opiniei susținute în revista dumneavoastră? Este de netăgăduit faptul că multe animale prin instruire pot fi învățate sarcini mentale, care se apropie foarte mult de cele umane, așa cum se poate vedea la calul domnului v. Osten, despre care se vorbește atât de mult acum¹.

---

¹ La începutul secolului, un cal numit „Deșteptul Hans” a făcut senzație în Germania, deoarece putea să răspundă corect la probleme complicate de înmulțire și împărțire, lovind din copite. Prin instruirea de către proprietarului său, Herr von Osten, calul părea să fi învățat să calculeze el însuși. Chiar și cu ajutorul a nenumărați experți, nu au putut fi detectate trucuri sau înșelătorii. Abia investigația empirică a lui Oskar Pfungst a rezolvat mai târziu enigma: mișcările inconștiente și neintenționate ale celor care dădeau sarcina (care știau soluția!) erau semnele necesare pentru cal, care era foarte sensibil la astfel de mișcări. Vezi Oskar Pfungst, „Calul domnului von Osten (Deșteptul Hans). O contribuție la psihologia animală și umană experimentală”,

Ar trebui, în consecință, să presupunem și la animale o reîncarnare?”

Desigur, nu este de negat faptul că animalele arată capacități care, comparate cu manifestările intelectuale umane, fac dificil răspunsul la întrebarea: unde se află granița dintre sufletul animalului și sufletul omului? Și din aceasta materialismul și-a derivat mereu justificarea pentru a nega complet *diferența esențială* dintre om și animal, și pentru a susține că sufletul uman este doar un suflet animal mai dezvoltat și că *doar* a apărut din acesta. Dar cine înțelege să observe spiritual nu va fi indus în eroare în această privință. Și, pentru teosof astfel de fenomene precum calul menționat în întrebare (despre acest caz particular este inutil să vorbim în mod special) nu au nimic surprinzător sau misterios. Sufletul animalului este un suflet de specie. Și ceea ce se reîncarnează în regnul animal este specia. Leul pe care îl vedeți nu va reveni în același mod ca omul care ne vorbește. Ceea ce se reîncarnează din leu este „specia leu”, nu acest sau acel „individ”. Dar ceea ce se reîncarnează din om este tocmai acest *individ*. De aceea, în realitate, doar la om se poate vorbi de o biografie, adică de o descriere a individualului. În cazul animalelor suntem în general mulțumiți dacă înțelegem și descriem „specia”. Cine ar vrea, de exemplu, să scrie trei biografii pentru tată, fiu și nepot la leu în același sens ca la om? Pe toți trei i-ai recunoscut odată ce am înțeles „specia leu”.

Acum, se poate cu siguranță obiecta că și despre animale se poate spune ceva biografic și că un câine se deosebește de altul la fel cum un om se deosebește de altul. Se poate spune: un

---

Cu o introducere de Prof. Dr. C. Stumpf, precum și o ilustrație și cincisprezece figuri, Leipzig 1907.

posesor de câine poate cu siguranță să scrie biografia câinelui său; și dacă cineva neagă deosebirea dintre animalele individuale, aceasta se bazează doar pe faptul că nu le cunoaște exact. Toate acestea sunt admise fără rezerve. Dar atunci nu se poate scrie și biografia oricărui lucru din acest punct de vedere? Nu ne amintim că li se dă copiilor sarcina la școală: „Povestea vieții unui ac cu gămălie”? În natură există peste tot tranziții. Astfel, un animal poate ajunge până la însușiri individuale atât de pronunțate încât acestea să pară o nuanță izbitoare a caracterului său de specie; și invers, un om poate avea în el atât de puțin individual încât totul la el să pară ca fiind corespunzător speciei. A nu te lăsa indus în eroare de astfel de lucruri în ceea ce privește esențialul, este ceva de care trebuie avut grijă prin școlirea observației spirituale. Primele cărți care au fost tipărite erau asemănătoare cu cele realizate prin copiere artistică, manuală înainte și chiar după inventarea tiparului. Ar vrea cineva să concluzioneze din aceasta că copierea manuală și tiparul sunt esențialmente identice?

Când un animal este dresat să facă lucruri similare cu cele ale omului, nimeni nu ar trebui să concluzioneze că în interiorul acestui animal locuiește același lucru ca în interiorul omului. Altfel, ar trebui să concluzioneze că în mecanismul ceasului, care arată ora, stă un mic spiriduș care mișcă acele înainte, sau în automatul în care el bagă zece pfenigi și care îi „dă” pentru aceasta o tabletă de ciocolată. Ceea ce contează este unde se află spiritul care stă la baza unui lucru. Spiritul ceasului trebuie căutat în ceasornicar. Lucrurile sunt ceva mai puțin simple când vorbim despre spiritul animalului. Animalul nu este nici o mașină desăvârșită, nici un om nedesăvârșit. Se află în esența sa

între cele două. – Este, de fapt, spiritul ceasornicarului, sau mai degrabă al inventatorului ceasului, cel care îmi arată timpul prin intermediul mecanismului ceasului. Și la fel este spiritul dresorului cel care îmi vorbește printr-un animal dresat. Doar că, în cazul animalului, tentația de a atribui activitățile mentale însăși ființei sale este mai mare decât în cazul ceasului. Legătura este mai ascunsă în primul caz.

Acum, după aceste explicații raționale, situația trebuie prezentată în sensul teosofiei. În animal se relevă spirit, suflet și trup. Dintre aceste trei principii, însă, numai sufletul și trupul își găsesc expresia în lumea fizică. Spiritul acționează dintr-o lume superioară în lumea animalelor. La om, toate cele trei principii se exprimă în lumea fizică. De aceea, nu se poate spune că activitățile animalului nu provin din spirit. Când castorul își construiește cu măiestrie vizuina, spiritul este cel care, dintr-o lume superioară, realizează acest lucru. Când omul construiește, spiritul *din el* face acest lucru. Când omul dresează un animal, spiritul său acționează asupra spiritului neindividual al animalului; și acesta din urmă se servește de organele animalului pentru a executa lucrul respectiv. De aceea, este incorect să spunem: animalul, adică un anumit individ animal, calculează etc., la fel cum ar fi incorect să spunem: „mâna mea ia lingura”, în loc de „eu iau lingura”. Cine însă acceptă doar faptele *materiale*, pentru el toate acestea nu au niciun sens. Și nu îi rămâne altceva de făcut decât să se minuneze *mai întâi* de unele manifestări intelectuale ale unui animal și *apoi* să considere spiritul animalului cât mai asemănător cu cel uman. Faptul că știința actuală este atât de uimită de performanțele „inteligente” ale unor animale și se confruntă cu enigme,

dovedește doar că această știință este încă în întregime materialistă în modul său de gândire. Dar diferența caracteristică dintre animal și om nu reiese dintr-o abordare materialistă, ci doar dintr-o abordare care pornește de la spirit.

Teosofii nu ar fi uimiți dacă ar fi prezentate animale și mai „inteligente” decât cele care sunt prezentate acum. Cu toate acestea, *ei* vor ști întotdeauna unde se află diferența esențială dintre animal și om.

6. Cum se raportează învățătura lui Buddha la teosofie?

septembrie 1904

Întrebare: „Cum se raportează învățătura lui Buddha la hinduism, la Upanișade și la teosofia lui Blavatsky?”

Parțial, răspunsul la această întrebare este deja dat în ceea ce s-a spus în numărul anterior, în legătură cu cartea lui Annie Besant „Cele patru religii”. – Învățătura originală a brahmanilor, a cărei expresie se găsește în hinduism și în Upanișade, a primit în învățătura lui Buddha o formă care era adecvată capacității de înțelegere a poporului. Dintr-o învățătură care era mai mult orientată spre cunoaștere, trebuia prin budism să devină una care servește la înălțarea și purificarea forței morale, a vieții nemijlocite. Acest lucru nu înseamnă că budismul a propovăduit ceva esențial nou sau diferit de vechiul brahmanism. De fapt, tot ceea ce a propovăduit Buddha era deja prezent în acesta. Și cel care a

înțeles corect brahmanismul, despre acesta se poate spune că era budist înainte de Buddha. Este ca și cum cineva ar descrie o plantă pe care mulți deja au descris-o înainte; doar cu diferența că el scoate în evidență în mod deosebit însușiri pe care predecesorii săi nu au simțit imboldul să le discute în mod special. Brahmanismul se bazează pe o viziune asupra lumii. Buddha a arătat cum trebuie să trăiești astfel încât să fie în spiritul acestei viziuni asupra lumii. Cineva poate trăi în spiritul unei viziuni asupra lumii fără să o înțeleagă pe deplin. Da, o va înțelege cu atât mai bine mai târziu, cu cât mai înainte a trăit deja în spiritul ei. Acesta a vrut Buddha să realizeze la cei care l-au urmat. Dacă a refuzat să vorbească despre lucrurile suprasensibile, nu a fost pentru că le considera incognoscibile sau le nega; ci pentru că voia să-i îndrume pe oameni *înainte de toate* spre o viață care să îi facă capabili să pătrundă în suprasensibil. El nu a negat veșnicia sufletului; dar nu dorea ca adepții săi să se angajeze în speculații despre această veșnicie, înainte ca ei, prin respectarea regulilor sale de viață, să ajungă ca propria lor viață să se integreze în mod corespunzător în ordinea spirituală a lumii. S-ar putea spune: Învățătura lui Buddha este hinduism aplicat vieții practice pentru oamenii care încă nu pot înțelege legătura acestei vieți cu cele mai înalte taine. Omul are destinația sa în eternitate; dar numai atunci când vede temporalul, efemerul în lumina corectă, este capabil să se situeze în relația corectă cu veșnicul. Acesta caracterizează scopul lui Buddha. De aceea, în învățăturile sale exterioare el a lăsat deoparte adevărurile mai înalte și a propovăduit învățătura despre cauzele modului de viață pământesc și despre purificarea sa corectă prin calea octuplă.

Astfel, toată viziunea indiană asupra lumii, inclusiv budismul, se bazează pe învățătura despre un spiritual, despre lumi superioare, cărora omul le aparține la fel de mult ca și lumii pământeste. Și această învățătură nu este alta decât cea care stă la baza tuturor marilor sisteme religioase și viziuni asupra lumii. Ea este cea care este conținută și în teosofie. Pentru că ea corespunde naturii umane unice, care, în funcție de condițiile de viață, în forma exterioară se dezvoltă aici într-un fel, acolo altfel, dar care în esență, în fundament, este *una singură*. Cine cunoaște fundamentele mai profunde ale creștinismului, știe că această înțelepciune primordială este conținută și activă și în el. Și cine poate pătrunde la această înțelepciune primordială prin creștinism adevărat, spiritual (vezi *Creștinismul esoteric* al lui Annie Besant și *Creștinismul ca fapt mistic* al lui Rudolf Steiner), nu are nevoie de hinduism și nici de budism. Da, aceeași învățătură spirituală fundamentală este activă și în știința timpurilor moderne, numai că aceasta se cramponează de cele mai exterioare adevăruri și astfel denaturează spiritualul. Acesta este, de exemplu, cazul concepției materialiste a darwinismului. Dacă vrei să pătrunzi la baza spirituală a adevărului prin această știință modernă, ai nevoie de o forță mult mai mare decât pe calea religiilor. – Acum, H.P. Blavatsky, într-un timp care era în întregime concentrat pe cunoștințele materiale exterioare, a fost inițiată în tainele cercetării înțelepciunii de mari învățători ai Orientului. Era firesc ca acești învățători să se exprime în ideile rasei lor. Și în această formă de exprimare, doamna Blavatsky a comunicat lumii ceea ce a primit. Dar trebuie să fim conștienți că forma de exprimare este lucrul cel mai puțin important. Este vorba de a

pătrunde în *conținut*. Dacă acest conținut este comunicat în formele hinduismului, budismului, creștinismului sau în formulele împrumutate din știința modernă occidentală, depinde numai de cui trebuie să i se comunice acest conținut. Marii noștri maștri nu încetează să ne îndemne mereu și mereu să nu cădem în dogmatism rigid, să nu facem din cercetarea înțelepciunii o înțelepciune bazată pe cuvinte. În anumite circumstanțe, este chiar neteosofic să predăm formule hinduse sau budiste în Occident. Întrucât teosoful nu trebuie să impună nimănui ceva străin, ci să conducă pe fiecare la adevăr în felul său. De ce ar trebui, de exemplu, să îl învățăm pe creștin formule de gândire budiste, din moment ce propriile sale formule sunt bazate tot pe miezul adevărului. Teosofia nu ar trebui să fie propagandă budistă, ci un ajutor pentru fiecare, ca să ajungă la înțelegerea adevărată a propriei sale lumi interioare.

7. Despre moștenirea însușirilor și capacităților

octombrie 1904

Următoarea întrebare a fost pusă: „Conform legii reîncarnării, ar trebui să ne imaginăm că individualitatea umană își posedă însușirile, capacitățile etc. ca un efect al vieților sale anterioare. Nu este acest lucru în contradicție cu faptul că astfel de însușiri și capacități, de exemplu curajul moral, talentul muzical etc., se moștenesc direct de la părinți la copii?”

Cu o înțelegere corectă a legilor reîncarnării, reîntrupării și karmei, nu se găsește nicio contradicție în ceea ce a fost exprimat mai sus. Dar, în mod direct se pot moșteni doar acele însușiri ale omului care îi revin corpului său fizic și corpului său eteric. Acesta din urmă trebuie înțeles ca purtătorul tuturor fenomenelor vieții (forțele de creștere și reproducere). Tot ceea ce este legat de acestea se moștenește direct. Într-o măsură mai mică, se poate moșteni ceea ce este legat de așa-numitul trup sufletesc. Prin aceasta se înțelege o anumită dispoziție în senzații. Dacă avem un simț al văzului ascuțit, un auz bine dezvoltat etc., acest lucru poate depinde de faptul dacă strămoșii și-au dobândit astfel de trăsături și ni le-au transmis ereditar. Pe de altă parte, nimeni nu poate transmite urmașilor săi ceea ce este legat de ființa spirituală propriu-zisă a omului, de exemplu, ascuțimea și precizia vieții sale de reprezentare, siguranța memoriei sale, simțul moral, capacitățile cognitive și artistice pe care le-a dobândit și așa mai departe. Acestea sunt însușiri care rămân stabilite în individualitatea sa și ies la iveală în următoarele sale reîncarnări ca aptitudini, talente, caracter și așa mai departe. – Cu toate acestea, mediul în care intră omul reîntrupat nu este întâmplător, ci este într-o legătură necesară cu karma sa. Să presupunem, de exemplu, că un om și-a dobândit în viața sa anterioară predispoziția pentru un caracter moral puternic. În karma sa se află faptul ca această trăsătură să apară într-o reîncarnare. Acest lucru ar fi cu neputință dacă nu ar fi întrupat într-un trup care este alcătuit într-un mod cu totul specific. Această alcătuitire trupească trebuie însă să fie moștenită de la predecesori. Individualitatea care se reîntrupează tinde acum, printr-o atracție inerentă, către acei

părinți care îi pot oferi trupul potrivit. Acest lucru provine din faptul că această individualitate deja înainte de reîntrupare se unește cu forțele lumii astrale care tind către anumite condiții fizice. Astfel, omul se naște în acea familie care îi poate transmite ereditar condițiile trupești corespunzătoare înzestrării sale karmice. În exemplul curajului moral, arată ca și cum acesta chiar ar fi moștenit de la părinți. În realitate, omul, prin natura sa individuală, și-a căutat acea familie care îi face posibilă dezvoltarea curajului moral. La aceasta, mai poate fi luat în considerare și faptul că individualitățile copiilor și părinților au fost deja legate în viețile anterioare și tocmai de aceea s-au regăsit. Legile karmice sunt atât de complicate încât nu se poate forma niciodată o judecată din aparența exterioară. Numai aceia pot face acest lucru într-o anumită măsură, în fața căror organe senzoriale spirituale, lumile superioare sunt parțial deschise. Cel care, pe lângă corpul fizic, este capabil să observe și organismul sufletesc (trupul astral) și spiritul (corpul mental), își va da seama ce a fost transmis omului de la predecesorii săi și ce este propria sa posesiune dobândită în viețile anterioare. Pentru privirea obișnuită, aceste lucruri se amestecă și poate părea cu ușurință ca și cum este pur și simplu moștenit ceva ce este de fapt condiționat karmic. – Este vorbă foarte înțeleaptă că copiii le sunt „dăruiți” părinților. Ei le sunt întru totul dăruiți în sens spiritual. Dar le sunt dăruiți lor copii cu anumite însușiri spirituale, întrucât tocmai ei au posibilitatea de a dezvolta aceste însușiri spirituale ale copiilor.

8. Reîncarnare - în copilul neajutorat?

decembrie 1904

Următoarea întrebare a fost pusă: „Poate fi înțeles, conform învățaturii despre reîncarnare și karmă, că un suflet uman foarte dezvoltat se naște din nou într-un copil neajutorat și nedezvoltat? Pentru mulți, gândul de a începe iar și iar de la stadiul copilăriei este insuportabil și ilogic.”

Modul în care omul poate se poate manifesta în lumea fizică depinde în totalitate de instrumentele fizice pe care le are. Ideile mai elevate, de exemplu, pot fi exprimate în această lume doar dacă este prezent un creier complet dezvoltat. Așa cum pianistul trebuie să aștepte până când constructorul de pian finalizează pianul, astfel încât el să-și poată reda ideile muzicale, tot așa și sufletul trebuie să aștepte cu facultățile dobândite în viața anterioară până când forțele lumii fizice au dezvoltat organele corporale până acolo încât pot deveni o expresie a acestor facultăți. Forțele naturii trebuie să-și urmeze drumul *lor*, la fel și sufletul pe al său. Cu toate acestea, chiar de la începutul vieții umane, este prezentă o colaborare între forțele sufletului și ale corpului. Sufletul lucrează în corpul încă maleabil și mlădios al copilului, astfel încât acesta să devină mai târziu un purtător al acelor forțe care au fost dobândite în perioadele anterioare de viață. Este absolut necesar ca omul care se naște din nou, într-o nouă viață, să se adapteze mai întâi la noile condiții de viață. Dacă ar intra pur și simplu într-o nouă viață cu tot ceea ce a dobândit anterior, nu s-ar potrivi cu lumea înconjurătoare. Și-a dobândit facultățile și forțele în condiții complet diferite, într-o

lume înconjurătoare complet diferită. Dacă ar vrea pur și simplu să intre în lume în starea sa anterioară, ar fi un străin în ea. Perioada copilăriei este menită să producă armonie între vechile condiții și cele noi. Cum ar arăta în lumea noastră un om din perioada romană antică, oricât de inteligent ar fi el, dacă s-ar naște pur și simplu în această lume cu forțele sale dobândite în acea perioadă? O forță poate fi folosită abia atunci când s-a armonizat cu mediul înconjurător. Când, de exemplu, se naște un geniu, forța genială se află deja în miezul cel mai profund al omului, care se mai numește și corpul causal. Corpul spiritual inferior (Kama manas, [sufletul rațiunii]*) și corpul afectivității și al senzației (corpul astral) sunt însă adaptabile, într-un anumit grad nedeterminate. Aceste două părți ale ființei umane se desăvârșesc acum. Corpul causal lucrează din interior, și din exterior mediul înconjurător. Când această muncă este încheiată, aceste două părți pot fi instrumente ale forțelor dobândite. – Prin urmare, nu este nimic ilogic sau insuportabil în ideea de te naște copil. Dimpotrivă, insuportabil ar fi să te naști ca om complet format, într-o lume în care ești un străin.

9. Sunt încarnările succesive asemănătoare între ele?

decembrie 1904

O a doua întrebare este următoarea: „Sunt două încarnări succesive ale unui om asemănătoare între ele, astfel încât, de

---

* [sufletul rațiunii] – completarea editorului

exemplu, un arhitect să se nască din nou ca arhitect, un muzician ca muzician?”

Acesta poate fi cazul, dar nu trebuie să fie neapărat așa. O astfel de asemănare apare, într-adevăr; ea însă nu este nicidecum regula. Oamenii ajung ușor la idei greșite în acest domeniu, întrucât își fac gânduri despre legile reîncarnării care sunt prea atașate de aspecte exterioare. De exemplu, cineva iubește regiunile sudice și de aceea crede: el trebuie să fi fost un sudic într-o viață anterioară. Însă astfel de înclinații nu ating deloc corpul causal. Ele au o semnificație nemijlocită doar pentru această viață. Ceea ce dintr-o încarnare are influență asupra alteia trebuie să fie adânc înrădăcinat în esența omului. Să presupunem, de exemplu, că cineva este muzician într-o viață. Armoniile și ritmurile spirituale care se manifestă în sunete ajung în corpul causal. Sunetele în sine aparțin vieții fizice exterioare. Ele se află în părțile omului care se nasc și pier. Trupul Kama-manas [sufletul rațiunii], care este odată un aparat potrivit pentru sunete, poate fi în viața următoare pentru perceperea vizuală a relațiilor numerice și spațiale. Și din muzician poate deveni matematician. Tocmai prin acest fapt omul se face pe sine o ființă multilaterală în cursul încarnărilor sale, prin faptul că trece prin cele mai variate activități ale vieții. Dar există, așa cum am spus, excepții de la această regulă. Și acestea sunt explicabile pe baza marilor legi ale lumii spirituale.

10. Idioție

decembrie 1904

O a treia întrebare este următoarea: „Cum trebuie privit din punct de vedere karmic cazul când omul este condamnat la idioție din cauza unei boli a creierului?”

Despre toate aceste lucruri ar trebui să se vorbească nu prin speculații și ipoteze, ci din experiența științei oculte. Prin urmare, la întrebare se va răspunde aici printr-un exemplu care a avut loc în mod real. Un om a fost condamnat într-o viață anterioară să ducă o existență de om tâmp din cauza unui creier nedezvoltat. În perioada dintre moartea sa și o nouă naștere, a putut acum să proceseze toate experiențele apăsătoare ale unei astfel de vieți, respingerea, lipsa de iubire a oamenilor, și s-a născut din nou ca un adevărat geniu al carității. Un astfel de caz arată clar cât de greșit este să raportăm karmic totul în viața la trecut. Nu putem nicidecum spune întotdeauna: această soartă provine din această sau cea greșală din trecut. La fel de des trebuie să ne gândim: o experiență sau alta nu are nicio legătură cu trecutul, ci va fi mai degrabă cauza unei echilibrări karmice în viitor. Un idiot nu trebuie neapărat să-și fi meritat soarta prin faptele sale din trecut. Dar consecințele karmice ale sorții sale pentru viitor în niciun caz nu vor lipsi. Așa cum la comențiant bilanțul este determinat de cifrele din registrul său de casă, dar el poate face oricând noi venituri și cheltuieli, la fel pot apărea întotdeauna noi fapte, lovituri ale destinului etc. în viața unui om, deși contul său de viață în fiecare moment este unul foarte precis. Prin urmare, karma nu trebuie înțeleasă ca o soartă

neinfluențabilă a omului, ca un fatum, ci este pe deplin compatibilă cu libertatea, cu voința omului. Karma nu cere supunerea în fața unei sorți de neschimbat, ci dimpotrivă: aduce siguranța că nicio faptă, nicio trăire a omului nu rămâne fără efect sau să se desfășoare fără lege în lume, ci se încadrează într-o lege justă și echilibratoare. Tocmai, dacă nu ar exista karma, ar domni arbitrarul în lume. Dar așa pot ști că fiecare dintre acțiunile mele, fiecare dintre experiențele mele se încadrează într-un context conform legii. Fapta mea este liberă, efectul ei este absolut legal. Este o faptă liberă a comerciantului când face o afacere; rezultatul acesteia se încadrează însă conform legii în bilanțul său.

11. De ce are nevoie teosoful de învățături și teorii?

ianuarie 1905

Următoarea întrebare este pusă: „Este important pentru teosof să învețe despre diferitele părți ale omului, despre lumea astrală și mentală, despre dezvoltarea Pământului și a lumii și așa mai departe? Nu este suficient dacă devine conștient de <Dumnezeul-om> din el însuși, de unitatea cu toate ființele și de esența divină a tuturor lucrurilor? De ce are nevoie de învățături și teorii?”

Trebuie spus că este o expresie frumoasă să devii conștient de sinele tău divin și de unitatea cu toate ființele, dar acestea rămân doar vorbe până când vrei cu adevărat să cunoști natura și faptele divinului în lume. Cine vorbește tot mereu și mereu

despre sinele său divin este ca un om care nu vrea să știe nimic despre lalele, violete, narcise, trandafiri etc., ci vrea doar să pună totul la grămadă în conceptul nedefinit de „plantă”. Dumnezeu poate fi recunoscut doar de cel care înțelege lumea, iar cunoașterea de sine o poate avea doar de cel care vrea să cunoască lucrurile din jurul său, atât cele sensibile, cât și cele suprasensibile. Căci omul este pentru om cea mai înaltă revelație a tuturor lucrurilor, și prin urmare cunoașterea lumii este în același timp cunoaștere de sine. Așadar, cine nu vrea să se mulțumească cu vorbărie generală, trebuie pentru cunoașterea de sine să dobândească cunoașterea lumii astrale, mentale etc. Întrucât toate fenomenele acestor lumi sunt implicate în ființa umană. De aceea, cunoașterea de sine completă și conștiința deplină de Dumnezeu sunt, de asemenea, un ideal de neatins. Doar atunci când cineva ar cunoaște întreaga lume, ar putea să se cunoască pe sine pe deplin. Nu este vorba să știm că un divin trăiește în noi, pentru că un divin trăiește în fiecare piatră, în fiecare plantă, în fiecare animal. Ceea ce contează este să cunoaștem din ce în ce mai mult revelațiile lui Dumnezeu în Univers. Așadar, să repetăm mai puțin că teosofia este conștiința unității lui Dumnezeu cu omul și să căutăm mai mult să înțelegem cu adevărat tainele lumii, adică acțiunea divină în lucruri. Prin aceasta, de asemenea, vom deveni mai modești decât dacă ne subliniem mereu conștiința de Dumnezeu-om din noi. Cu siguranță purtăm aceasta în noi; dar de regulă știm foarte puțin despre el. Este mai bine să avem câteva cunoștințe reale despre cum arată lumea astrală sau mentală, decât să ne lăudăm cu a fi conștienți de Dumneze care, fără cunoștințe reale, la obiect, rămân doar

cuvinte goale. Da, este chiar arogant să vorbim despre această unitate cu Dumnezeu fără a dori să ne implicăm într-o mai mare adâncire în faptele lui Dumnezeu în Univers. Ce folos are dacă spui mereu: „Sunt fiul acestui Tată.” Învață de la acest Tată, însușește-ți ceea ce poate și este capabil să facă el, atunci vei fi fiul lui onorabil. Teosofia va fi adevărata înțelepciune divină doar atunci când va vorbi clar și precis despre lumile superioare și va evita toate expresiile nedeterminate. *Cât de mult* dobândește cineva cunoștințe despre lumile superioare este o altă chestiune; dar este vorba despre *voința de a cunoaște*. Tot ce este nefast în lume provine din necunoaștere. Dar aceasta nu se depășește prin a fi conștient de sinele divin din tine însuși. Pentru că și ignorantul poate vorbi pe bună dreptate despre sinele său divin. Îl are; doar că nu-l poate recunoaște. Teosofia nu ar trebui să fie ceva care face paradă cu o conștientă divină, ci o învățare reală a tainelor divine ale lumii, care oferă cheia pentru cunoașterea de sine autentică.

12. Cum se raportează teosofia la științele oculte?

ianuarie 1905

O altă întrebare este următoarea: „Cum se raportează teosofia la așa-numitele științe oculte?”

Științele oculte au existat întotdeauna. Ele au fost cultivate în așa-numitele școli oculte. Doar cel care se supunea unor anumite probe putea afla ceva despre ele. I se făcea cunoscut întotdeauna doar atât cât corespundea capacităților lor

intelectuale, spirituale și morale. Acest lucru trebuia să fie așa, deoarece cunoștințele superioare, aplicate corect, sunt cheia unei puteri care, în mâinile celor nepregătiți, trebuie să ducă la abuz. Prin teosofie, unele dintre învățăturile elementare ale științei oculte au fost acum popularizate. Motivul pentru aceasta se află în condițiile actuale ale timpului. Omenirea este astăzi, în membrii săi mai avansați, în ceea ce privește dezvoltarea intelectului, atât de departe încât mai devreme sau mai târziu ar ajunge singură la anumite idei care anterior erau parte a cunoașterii oculte. Numai că și-ar însuși aceste idei într-o formă degenerată, caricaturală și dăunătoare. De aceea, cunosătorii științei oculte au decis să facă cunoscută publicului o parte din cunoașterea ocultă. Prin aceasta va fi posibil ca progresele umane care apar în dezvoltarea culturală să se măsoare după criteriul adevăratei înțelepciuni. Cunoașterea noastră a naturii, de exemplu, duce la idei despre cauzele lucrurilor. Dar fără aprofundarea științifică ocultă, aceste idei pot deveni doar imagini distorsionate. Tehnologia noastră avansează spre stadii de dezvoltare care pot fi benefice pentru omenire doar dacă sufletele oamenilor vor fi adâncite în sensul concepției teosofice de viață. Atâta timp cât popoarele nu aveau nimic din cunoașterea modernă a naturii și din tehnologia modernă, era benefică forma în care cele mai înalte învățături erau comunicate în imagini religioase, într-un mod care se adresa doar sentimentelor. Astăzi, umanitatea are nevoie de aceleași adevăruri într-o formă rațională. Concepția teosofică despre lume a apărut nu în mod arbitrar, ci din înțelegerea faptului istoric menționat. – Cu toate acestea, anumite părți ale științei oculte pot fi comunicate și astăzi doar celor care se supun

probelor inițierii. Și chiar și cu partea publicată vor ști ce să facă doar cei care nu se limitează la o preluare exterioară a cunoașterii, ci își însușesc cu adevărat lucrurile lăuntric, le fac conținutul și firul conducător al vieții lor. Nu este vorba de a stăpâni intelectual învățăturile teosofiei, ci despre a îmbiba cu ele sentimentul, simțirea, da, întreaga *viață*. Numai printr-o astfel de îmbibare poți afla ceva din valoarea lor de adevăr. Altfel, ele rămân doar ceva ce „poți să crezi sau să nu crezi”. Înțelese corect, adevărurile teosofice vor da omului o adevărată bază a vieții, îi va da posibilitatea să-și recunoască valoarea, demnitatea și esența, îi vor da cel mai înalt curaj de a trăi. Pentru că ele îl lămuresc despre legătura sa cu lumea din jurul său; îl îndreaptă către cele mai înalte scopuri ale sale, către adevărata sa destinație. Și fac acest lucru într-un mod care corespunde cu cerințele prezentului, astfel încât el să nu fie nevoit să rămână prins în dezbinarea interioară dintre credință și cunoaștere. Poți fi cercetător modern și teosof în același timp. Dar, trebuie să fii ambele în adevăratul sens.

13. Se pierd capacitățile anterioare ale sufletului uman?

februarie 1905

Următoarea întrebare este: „Dacă prin încarnări mereu noi în rasele succesive trebuie să ne însușim acele capacități pentru a căror dezvoltare ele ne oferă ocazia, dacă *nimic* din ceea ce sufletul a dobândit prin experiență nu trebuie să se piardă iarăși

din depozitul acumulat – cum se explică faptul că în omenirea de astăzi (cel puțin în țările noastre civilizate), care a trăit cândva pe Pământ și în rasele rădăcină a treia și a patra, nu a rămas nimic din atât de dezvoltatele în acele vremuri, după spusele văzătorilor, capacități de voință, imaginație și control al forțelor naturii? Există cumva o lege care interzice și închide din nou căile *ușoare* deja găsite către un anumit țel, astfel încât toată puterea să fie folosită pentru găsirea unor căi *noi, mai înalte?*”

Într-adevăr, nimic nu se pierde din capacitățile pe care sufletul le-a agonisit în timpul parcurgerii unei etape de dezvoltare. Dar când se dobândește o nouă capacitate, cea dobândită anterior ia o altă formă. Ea nu mai trăiește ca atare, ci ca *bază* pentru noua capacitate. Atlanți, de exemplu, și-au însușit capacitatea memoriei. Omul actual își poate face de fapt doar o idee foarte vagă despre ceea ce era capabilă să realizeze capacitatea de memorare și amintire a unui atlant. Tot ceea ce apare acum în a cincea rasă rădăcină, a noastră, ca să spunem așa, ca reprezentări *innăscute* a fost dobândit în Atlantida prin memorie. Conceptele de spațiu, timp, numere și așa mai departe ar crea dificultăți complet diferite dacă omul actual ar trebui mai întâi să le dobândească. Întrucât capacitatea pe care omul prezentului trebuie să și-o însușească este rațiunea combinatorie. La atlanți nu exista logică. Dar fiecare forță sufletească dobândită anterior trebuie să se retragă în forma sa proprie, să se scufunde sub pragul conștienței, atunci când urmează să fie dobândită una nouă. Castorul ar trebui să-și transforme în altceva capacitatea sa de a construi intuitiv structuri sale măiestre, dacă, de exemplu, ar deveni deodată o

ființă gânditoare. – Atlanții aveau, de exemplu, și capacitatea de a stăpâni forța vitală într-un anumit mod. Ei își construiau mașinile lor minunate prin această forță. Dar nu aveau nimic din ceea ce popoarele celei de-a cincea rase rădăcină au ca dar de a povesti. La ei nu exista încă nimic ca mituri și basme. Sub masca mitologiei a apărut pentru prima dată la membrii rasei noastre forța de a stăpâni viața a atlanților. Și în această formă a putut ea deveni baza pentru activitatea rațională a rasei noastre. Marii inventatori ai rasei noastre sunt încarnări ale „văzătorilor” rasei atlanteene. În ideile lor geniale trăiește ceva care are altceva ca bază, ceva care, în timpul încarnării lor atlantice, era o forță creatoare de viață în ei. Logica noastră, cunoașterea naturii, tehnologia etc. cresc dintr-un sol care a fost așternut în Atlantida. Dacă, de exemplu, un tehnician și-ar putea transforma puterea combinatorie înapoi, ar rezulta ceva ce atlantul era capabil să facă. Întreaga jurisprudență romană era o forță de voință transformată a unei epoci anterioare. Voința însăși a rămas în fundal și, în loc să ia forme proprii, s-a transformat în formele de gândire care se manifestă în conceptele juridice. Simțul estetic al grecilor a fost construit pe baza forțelor nemijlocite care se manifestau la atlanți într-o cultivare grandioasă a formelor de plante și animale. În fantezia lui Phidias² trăia ceva ce atlantul folosea nemijlocit pentru transformarea ființelor vii reale.

---

² Phidias, în jurul anilor 500-423 î.Hr AD, celebru sculptor atenian.

14. Cum se raportează forțele unei lumi inferioare la entitățile dintr-o lume superioară?

aprilie 1905

S-a pus următoarea întrebare: „Într-o conferință s-a spus recent că forțele dintr-o lume inferioară – pe un plan inferior – corespund entităților dintr-o lume superioară – pe un plan superior. Cum ar trebui să ne reprezentăm acest lucru?”

Pentru a vedea această problemă în lumina corectă, trebuie să pornim de la o analogie. Să ne gândim, de exemplu, la om. El acționează conform intențiilor și scopurilor sale ca o ființă conștientă. Să presupunem acum că un animal judecă omul după propriile sale capacități. Va percepe activitățile omului, dar nu și intențiile și conceptele de scop din care acestea provin. Astfel, animalul percepe un efect fără a putea înțelege cauza aferentă. Să presupunem în continuare că animalul nu vede nici măcar omul care acționează într-un caz dat, ci stă doar în fața rezultatului activității acestuia, de exemplu, în fața unei mese. Nu va fi nimic în plus care să-l facă să se gândească la cauzele care au dus la apariția mesei sau să caute ființa care a făcut masa.

Omul limitat în observațiile sale doar la lumea senzorială, este într-o situație foarte asemănătoare față de fenomenele naturale. El percepe efecte fără a vedea cauzele. Întrucât acestea se află în lumile superioare. Omul percepe lumină, căldură, fenomene electrice și efecte magnetice și așa mai departe. Acestea apar în fața lui ca masa din exemplul de mai sus în fața ochilor animalului. Cauzele pe care fizicienii și chimiștii le

adaugă mental fenomenelor nu sunt însă altceva decât imagini mentale. Pentru că atomii în mișcare, forțele moleculare etc. sunt reprezentări care sunt împrumutate din lumea senzorială obișnuită și închipuite într-o lume care nu poate fi percepută senzorial. Dacă fizicianul crede în astfel de ficțiuni ca fiind realități adevărate, el se susține cu zel o superstiție care, în multe privințe, este mai profundă decât cultul fetișurilor așa-numitelor popoare primitive. Științele noastre naturale actuale, în măsura în care construiesc teorii și nu se limitează la simpla observație, sunt pline de idolatrie și superstiție. Nimic altceva decât superstiție este teoria atomică, dacă este luată ca mai mult decât o ipoteză de lucru provizorie și care poate fi de folos.

Cercetătorul ocult este însă capabil să urce de la așa-numitele forțe naturale la cauzele reale ale faptelor senzoriale. El descoperă atunci că fenomenele electrice nu sunt altceva decât rezultatele acțiunilor anumitor ființe care își au existența în lumile superioare. Așa cum animalul vede o masă fără a-și putea face o idee corectă despre făuritorul mesei, tot așa observatorul limitat la lumea simțurilor are faptele electrice în fața sa, fără a-și putea forma o idee corectă despre ființele superioare ale căror acte sunt aceste fenomene. Într-adevăr, anumite ființe care produc căldură corespund fenomenelor de căldură. La fel, există ființe ale luminii care reglementează lumea luminii și a culorilor și așa mai departe. Nu se poate ajunge la cunoașterea acestor ființe prin speculație, ci doar prin dezvoltarea propriilor facultăți superioare, care sunt apoi similare cu cele ale ființelor superioare, așa cum și animalul ar putea înțelege natura omului doar dacă ar dobândi el însuși o minte umană.

Desigur, omul va recunoaște acest lucru abia în momentul în care își va însuși înțelegerea că este posibilă o dezvoltare superioară a omului. Înainte de aceasta, el va socoti în mod natural vorbirea despre spiritele luminii, căldurii și electricității ca o „recădere în ideile superstițioase ale mitologiei”. Dar cel care dobândește cunoașterea reală trebuie, dimpotrivă, să echivaleze teoria atomică etc. cu venerarea unui bloc de lemn sau piatră. Negrii africani au idolatrie în religie, noi în Apus avem idolatrie în știința materialistă. Misticul nu persiflează a doua idolatrie și superstiție precum nici pe cea dintâi, ci o *înțelege* atât pe una, cât și pe cealaltă. Așa cum anumite popoare în mod necesar într-o etapă de dezvoltare au ajuns la fetișism, tot așa și materialiștii științifici europeni au ajuns la atomism.

Toate aceste lucruri se găsesc explicate de mine întru totul științific în *Introducerile la scrierile de științe naturale ale lui Goethe* în „Literatura națională germană” a lui Kürschner și în cărțile mele *Filosofia libertății și Viziunea lui Goethe asupra lumii*. Dar gânditorii și oamenii de știință ai timpului nostru, care sunt prinși în idei materialiste sau așa-numite pozitivistice, nu pot înțelege nimic din aceste explicații. Ei *trebuie* chiar să le considere diletantism. Eu însumi nu m-am mirat niciodată de acest lucru. Pentru că știu că oamenii nu judecă după motive, ci după obiceiuri de gândire și sugestii publice. Și tot așa știu că va veni o vreme când materialismul prezentului nostru, chiar și de exemplu sub forma filosofiei lui Wundt, va fi judecat așa cum oamenii de astăzi judecă idolii „copilărești” ai popoarelor primitive africane. – A fost necesar, în scopul acestor explicații, să pornim de la o analogie. Este firesc că orice analogie poate

reda lucrurile doar aproximativ. Dar trebuie să procedăm astfel dacă vrem să ne lămurim.

15. Despre cultul personalității în mișcarea teosofică

mai 1905

Întrebare: „Din multe părți mișcarea teosofică și curente contemporane înrudite sunt acuzate de cultul personalității. Și trebuie într-adevăr să aibă un efect îngrijorător asupra oamenilor care își iubesc libertatea și independența, când anumite persoane propovăduiesc învățături pe care ascultătorii și cititorii nu le pot verifica deocamdată și pe care mulți le acceptă pe baza unei credințe oarbe în autoritate. Nu există în astfel de fapte un pericol pentru mișcările care se bazează pe ocultism și teosofie?”

Un astfel de pericol ar putea apărea doar din neînțelegeri. Cei care aduc la cunoștința publică adevăruri superioare din propriile lor experiențe, sau care transmit astfel de adevăruri ale altor martori pe baza verosimilității, nu vor pretinde niciodată ceea ce se numește în mod obișnuit cultul personalității sau credință oarbă în autoritate. Cu atât mai puțin fac acest lucru, cu cât sunt mai buni ocultişti. Și când se spune că ascultătorii sau cititorii nu pot verifica lucrurile *în mod direct*, ar trebui totuși să se țină cont de faptul că și pentru cei care nu au ajuns încă până acolo încât să vadă ei înșiși, există mijloace și căi pentru a se convinge din ce în ce mai mult de adevărul a ceea ce li se comunică. Cel care face comunicările nu dorește –

presupunând întotdeauna că este cu adevărat ocultist sau teosof în adâncul sufletului – să acționeze altfel decât un *narator*. El spune: am experimentat acest lucru sau mi-a fost comunicat acest lucru de către cei care pot ști. O minte sănătoasă și sinceră, o simțire adevărată în ascultător va *asculta* mai întâi, adică nici nu va crede orbește și nici nu va critica orbește. Adevărul acționează iluminator și lămuritor, falsul respinge și nu clarifică nimic. Ascultătorul sau cititorul spune despre adevăr: Da, prin ceea ce mi se comunică, pot înțelege faptele naturii și ale vieții; dar dacă ceea ce se spune nu ar fi adevărat, aceste fapte mi-ar rămâne de neînțeles. Această atitudine față de o învățătură este cunoscută și în știința recunoscută; astfel de învățături sunt numite ipoteze de lucru utile. Doar că ocultistul nu comunică ipoteze, ci fapte pe care le-a văzut el însuși. Dar acest lucru nu împiedică pe nimeni ca atâta timp cât nu poate verifica el însuși, să accepte lucrurile ca ipoteze de viață utile. Și este absolut *sigur* că cel care se comportă așa, în mod sincer și onest, va ajunge mai devreme sau mai târziu să vadă el însuși. Pentru că nu există pentru omenirea actuală o cale mai fructuoasă către vederea superioară decât aceea ca omul să asculte mai întâi învățăturile celor care au văzut deja și să accepte din ele ceea ce el însuși poate considera ca fiind rezonabil și acceptabil. Foarte mulți ar declara rapid această rezonabilitate și acceptabilitate a învățăturilor oculte dacă ar putea scăpa de lanțurile prejudecății și superstiției materialiste. Dar mulți sunt complet plini de credința în autoritate și cultul personalității față de marii lor materialişti și, prin urmare, nu se pot dărui într-un mod nepărtinitor comunicărilor ocultiştilor. Cel care se eliberează de *acest* cult al autorității va vedea curând cât de iluminatoare

pentru minte și inimă sunt învățăturile așa-numitei științe oculte. Pentru că omul prin rațiune, sentiment și senzație este predispus la adevăr, nu la eroare, și doar prejudecata și părtinirea îi pot sta în cale.

Cel care nu se adresează intelectului ascultătorilor sau cititorilor săi, ci cere cultul personalității sau credința oarbă în autoritate, nu a înțeles nimic din esența ocultismului. Prin nimic nu se poate recunoaște mai sigur că cineva nu este ocultist decât prin faptul că cere o astfel de credință oarbă sau recunoaștere personală. Atunci nu este ocultist, ci un nătâng vanitos. De altfel, dacă mergi în profunzimea adevărului, vei găsi întotdeauna că – în afară de unii care abia acum aici trebuie să se străduiască pentru a ajunge la ceea ce trebuie – cei care se plâng cel mai mult de cultul personalității sunt cei care consideră că față de *propriile lor persoane* se manifestă prea puțin cult. Aceștia ar trebui însă să se introspecteze puțin și să nu vrea să răpească nimănui unul dintre cele mai frumoase sentimente, care constă în reverența față de cei care le fac accesibil adevărul. Acest sentiment este o chestiune personală a fiecăruia și în aceasta nu ar trebui să se amestece vocile răutăcioase ale criticilor vanitoși. Cel care are un suflet recunoscător și manifestă respect și dragoste față de ajutoarelor sale spirituale nu va avea niciodată inima să critice aceste sentimente la alții. Fiecare ar trebui să înceapă prin a se critica pe sine în primul rând, să lucreze la răspândirea adevărului, și astfel va servi cel mai bine altora.

În legătură cu aceasta, a fost pusă o altă întrebare: În ce măsură este compatibilă critica justificată a condițiilor proaste ale vieții noastre sociale cu abținerea de la judecată, care este

atât de des subliniată de ocultişti și teosofi? Faptul că nici *această* critică veritabilă nu este exclusă de cerința ocultă va fi arătat pe larg în curând. De data aceasta, din păcate, nu a mai rămas suficient spațiu pentru a răspunde la această întrebare.

16. Ar trebui să ne abținem de la orice critică?

iunie 1905

S-a pus următoarea întrebare: „Se afirmă adesea că cel care urmează o pregătire în sensul științei oculte ar trebui să se abțină de la orice critică. Înseamnă acest lucru și orice critică justă a faptelor rele ale oamenilor? Nu este mai degrabă datoria noastră să eradicăm stricăciunile din jurul nostru și oriunde putem avea influență, astfel încât ceea ce este mai bun să ia locul a ceea ce este mai rău? Și nu se scufundă un om în inactivitate totală dacă privește totul cu indiferență absolută?”

În primul rând, trebuie spus că regulile de conduită pentru elevul ocult sunt cerințe care corespund unor legi stricte. Și ele înseamnă ca atare doar un lucru despre legătura dintre îndeplinirea unei cerințe corespunzătoare și ascensiunea elevului în lumile superioare. Trebuie să te abții de la critică înseamnă: în măsura în care în viață, în cazurile în care circumstanțele te provoacă la un blam, o condamnare, nu urmezi această tentație, ci fără nicio critică lucrezi la îmbunătățirea lucrurilor dăunătoare, rele etc., în aceeași măsură urci în sus. Abținerea de la critică nu înseamnă deloc că treci indiferent pe lângă ceea ce este rău, malefic etc. și că lași

totul așa cum este. Trebuie doar să încerci să înțelegi răul în aceeași măsură în care înțelegi binele. Prin înțelegerea cauzelor, te vei pregăti cel mai bine pentru a lucra la îmbunătățire. Nu a te face orb față de rău ajută, ci toleranța plină de înțelegere. Cel mai clar exprimă ceea ce trebuie spus despre aceasta a treia dintre cele patru prime maxime din „Lumină pe cărare”: „Înainte ca glasul să poată vorbi în fața Maeștrilor, trebuie să se dezvețe să rănească.”³ Aceasta înseamnă că ființele unei lumi superioare vorbesc omului doar atunci când cuvintele sale s-au dezvățat complet de rănirea lipsită de iubire, de blamul care este potrivit pentru a răni sau a întrista, și sunt rostite doar în slujba îmbrățișării iubitoare a întregii lumi. Și prin „cuvinte” se înțeleg aici și cuvintele nerostite, pur și simplu gânduri. Dacă pricinuim durere este ceea ce contează. Maestrul și ființele superioare nu ne vorbesc din exterior, ci folosesc ca mijloc de a comunica cu noi, de a se face înțeleși de noi propriile noastre cuvinte și gânduri. Sunetul vocii lor pătrunde prin noi și de acolo prin aceste cuvinte și gânduri iese în exterior în lume. Și doar atunci când găsește acest drum deschis și fără impedimente, devine audibil pentru noi. Cuvintele și gândurile care provoacă durere sunt ca săgețile ascuțite care pornesc din noi. Și în vârf, tonul Maestrului găsește un obstacol; se lovește și sare înapoi și rămâne imperceptibil. Dar cuvintele și gândurile pe care le formează iubirea se deschid spre exterior ca petalele florilor,

---

³ Mabel Collins, „Light on the Path. A treatise written for the personal use of those who are ignorant of the Eastern wisdom and who desire to enter within its influence” („Lumina pe cărare. Un tratat scris pentru uzul personal al celor care nu cunosc înțelepciunea orientală și care doresc să intre sub influența ei”), Londra 1888.

care îmbrățișează cu blândețe celelalte ființe; și la ele, vocea Maestrului găsește drumul deschis pentru a pătrunde în lume. Doar în acest fel ne devine audibilă.

În al doilea rând: dacă ești obligat să provoci durere, dacă ai chiar obligația ca judecător sau critic, atunci legea nu este mai puțin valabilă. Chiar și durerea la care ești obligat împiedică dezvoltarea. Trebuie să socotești acest lucru ca fiind karma ta. Pentru că dacă ai încerca să te sustragi obligației pentru a-ți favoriza propria dezvoltare, ai acționa din egoism și, prin aceasta, în cele mai multe cazuri, ai împiedica dezvoltarea mai mult decât ai favoriza-o prin sustragerea de la provocarea durerii. În anumite circumstanțe, cel mai bine înaintezi dacă, în cazuri necesare, renunți la respectarea directă a unei reguli a cărei respectare are drept urmare favorizarea. Dacă ești educator și prin aceasta obligat, poate în mod constant, să provoci durere prin pedepse, atunci nu poți face nimic în această perioadă în ceea ce privește regula de mai sus. Cu toate acestea, dacă ai îmbunătățit elevul, acest efect bun, în mod indirect va veni în ajutor karmei tale și, prin aceasta, dezvoltării tale superioare. Legile vieții spirituale sunt implacabile, necruțătoare dacă și oricând nu le respecti din orice motiv. Și ele trebuie pur și simplu să fie stabilite cu toată strictetea ca legi spirituale, indiferent dacă există sau nu posibilitatea de a le respecta.

17. Nu este cuvântul teosofie înșelător?

septembrie 1905

Următoarea întrebare este: „Este cuvântul teosofie înșelător? Tradus literal, ar însemna: înțelepciune despre Dumnezeu. Acum, ceea ce se numește de obicei teosofie nu se ocupă deloc de o știință propriu-zisă despre Dumnezeu, ci de ființa omului, reîncarnare, karma și așa mai departe.”

Cuvântul nu este înșelător dacă este înțeles corect. Nici nu vrea să însemne „știința despre Dumnezeu”. Teosofia se deosebește de știința obișnuită nu prin subiectul pe care îl tratează, ci prin modul în care ajunge la reprezentările sale. Omul este o ființă dublă și cunoașterea sa este, de asemenea, una dublă. El se descompune într-o entitate trecătoare și una nepieritoare. Organele de simț aparțin ființei trecătoare a omului. Ceea ce el cunoaște prin ele aparține, de asemenea, lumii trecătoare. Și când mintea se ocupă de experiențele acestor organe senzoriale, le combină, încearcă să cerceteze legile lor etc., se ocupă în întregime de ceea ce este trecător. În acest sens, știința obișnuită se ocupă doar de ceea ce este trecător. Toată botanica, fiziologia, istoria etc., care sunt realizate așa, aparțin domeniului a ceea ce este trecător. În ele cunoaște partea trecătoare a omului. Acum, în acest om trăiește și o parte nemuritoare. Aceasta poate fi trezită în interior. Acest lucru se întâmplă atunci când omul lucrează asupra sa astfel încât simțurile sale interioare să fie trezite. El ajunge atunci la a privi în lumea suprasensibilă, așa cum ochii exteriori privesc în lumea sensibilă. Nu mai este vorba așadar despre o cunoaștere

în sensul științei obișnuite, ci despre una într-o stare complet diferită, în care omul se transpune prin dezvoltare interioară. El atunci nu are deloc nevoie să cunoască alte obiecte, ci el privește aceleași obiecte care sunt tratate în știința obișnuită, dar într-un mod diferit. Știința se ocupă de exemplu de plante, adică omul trecător descrie prin intermediul științei, ceea ce el are în jurul său ca lume a plantelor. Și teosofia se ocupă de plante, dar prin ea, partea nemuritoare a omului îndreaptă asupra lumii plantelor simțurile superioare trezite. Considerațiile teosofice sunt, așadar, dintr-un alt punct de vedere decât cele ale științei obișnuite. Partea din natura umană care este nepieritoare, adică cea care ia parte la lumea suprasensibilă, este numită esența divină în om. În teosofie, așadar, nu trecătorul, ci omul „omul interior”, „omul divin” cunoaște. Nu *ce* tratează, ci *cum* tratează lucrurile deosebește teosofia de știința obișnuită. Este înțelepciunea care a luat ființă în natura umană prin forța divină.

Astfel, teosofia nu poate intra niciodată în contradicție cu rezultatele științei exterioare. Pentru că ambele merg inițial una lângă alta. Dar este firesc ca teosofia să lumineze în felul său toate faptele care altfel sunt obiectul științei obișnuite, de exemplu, cele percepute prin microscop sau fenomenele cerului înstelat. Ea nu spune despre acestea ceva care să poată contrazice percepțiile cercetătorului naturii, ci ceea ce rezultă despre aceste percepții atunci când simțul interior trezit le examinează. Ceea ce iese la iveală atunci prin ea nu poate contrazice știința, așa cum afirmațiile unei persoane văzătoare despre un obiect nu pot contrazice afirmațiile pe care o persoană oarbă le face despre acest obiect pe baza simțului

tactil. Dacă oamenii de știință ar vrea să înțeleagă acest lucru, nu ar mai lupta împotriva viziunii teosofice asupra lumii. Ar înțelege că nu pot respinge rezultatele acesteia, așa cum persoana oarbă nu poate respinge afirmațiile persoanei văzătoare despre lumea culorilor. Dar oamenii de știință sunt intoleranți în această privință. Ei nu vor să rămână pe terenul lor și să-i lase și pe ceilalți în pace, să facă ce vor, ci pur și simplu declară: Ceea ce vedem noi este singurul adevăr, iar ceea ce nu este cercetat pe căile noastre este eroare, nu este știință. De aceea îi puteți auzi spunând: Ceea ce învață teosofia sunt idei fantastice, pentru că în sensul științei noastre astfel de lucruri pur și simplu nu există. Dar nu se ia în considerare faptul că cel care nu știe nimic despre simțurile interioare nu poate judeca rezultatele teosofiei. Ar trebui totuși, cel puțin să se admită adevărul care este complet lipsit de contradicții, și anume că asupra unui lucru nu poate decide niciodată nimic acela care nu îl percepe, ci numai acela care îl percepe. Dacă o mie de cercetători ai naturii spun: aceasta este superstiție pentru că noi nu vedem nimic din ea, acest lucru nu cântărește nimic în comparație cu un singur om care a văzut lucrul respectiv.

Ori, se mai spune și că teosofia vorbește despre lucruri care depășesc capacitatea de cunoaștere a omului. Că omul nu poate ști nimic despre ele. La aceasta, teosoful răspunde: Cum poate cineva să vorbească despre limitele capacității de cunoaștere? El nu poate ști mai mult decât că *la el însuși* nu observă o capacitate de cunoaștere superioară. Dar poate el să concluzioneze din aceasta că nici alții nu au așa ceva? Are cineva dreptul să se stabilească drept standardul unic, absolut, pentru toată cunoașterea umană? Dacă oamenii ar vrea să rămână la

ceea ce ei cunosc sigur și nu ar trage din aceasta concluzii și despre alții! Unde încetează cunoașterea umană, nimeni nu are dreptul să vrea să stabilească. Căci fiecare poate spune doar cât de departe ajunge cunoașterea sa. Aici este de povestit o mică întâmplare care este foarte potrivită pentru a arunca lumină asupra tuturor acestor lucruri. – Când s-a publicat «Filosofia inconștientului» a lui Eduard von Hartmann (1868), a început o mare campanie împotriva acesteia din partea cercetătorilor naturii. În special adepții unui anumit mod de gândire care se lega de numele lui Darwin, au fost cei care au considerat explicațiile lui Hartmann despre natura animalelor și a omului ca fiind întru totul neștiințifice din punctul de vedere darwinist. Hartmann era considerat de ei ca fiind ignorantul absolut al tuturor „cuceririlor științifice recente” și învățătura sa ca fiind produsul celui mai cras caracter neștiințific.

Acum, printre numeroasele scrieri contrare „Filosofiei inconștientului” a apărut și una a unui om care inițial nu și-a dezvăluit numele: „Inconștientul din punctul de vedere al teoriei descendenței și al darwinismului”. Aceasta a fost o contestare de-a dreptul strălucit scrisă a învățăturilor lui Hartmann. Cercetătorii naturii potrivnici au fost încântați de acest aliat al lor. Unii dintre ei au declarat că ei înșiși nu ar fi putut spune niciodată ceva mai bun, întrucât necunoscutul a subliniat cu putere tot ceea ce aveau ei pe inimă împotriva diletantismului lui Hartmann. Alții au spus că necunoscutul ar trebui să-și dezvăluie numele, ei îl consideră unul de-al lor. După ceva timp, a apărut o a doua ediție a lucrării atât de binevenite pentru cercetătorii naturii. Acum, autorul și-a dezvăluit numele. Era – Eduard von Hartmann. Poți gândi ce

vrei despre filosofia lui Hartmann, dar un lucru a fost stabilit incontestabil, că Hartmann putea spune el însuși tot ceea ce aveau cercetătorii naturii de spus împotriva lui, că le era superior tuturor. Dintr-un astfel de exemplu, oamenii ar trebui să învețe. Ar trebui să înțeleagă că obiecțiile, în anumite circumstanțe, nu au absolut nicio valoare. Astfel de obiecții pot fi făcute întotdeauna de însuși cel care s-a ridicat la un punct de vedere mai înalt și care apoi se coboară pe unul inferior.

Niciun teosof nu va nega că afirmațiile sale pot întâmpina obiecții din punctul de vedere al științei lumii simțurilor, dacă omul de știință respectiv adoptă în mod intolerant punctul de vedere: tot ceea ce nu este evident pentru mine, este nonsens. Fiecare teosof care este cu adevărat la înălțimea punctului său de vedere, poate spune el însuși tot ceea ce oponentii au de spus din punctul de vedere non-teosofic. Exact cum Hartmann putea spune ceea ce nefilosofii aveau de obiectat împotriva lui. – Dacă teosoful *vrea* să se plaseze pe poziția al omului de știință obișnuit și să ignore cunoștințele simțurilor superioare, atunci afirmațiile sale nu vor fi mai puțin științifice decât cele ale reprezentanților oficiali ai științei. – Cercetătorii ar trebui să vorbească mai puțin despre ceea ce „omul” nu poate ști, în schimb însă, să rămână conștienți de limitele propriei lor cunoașteri. Înțelegerea între teosofie și cercetarea naturii va fi ușoară în momentul în care cercetătorii științelor naturii vor înceta să se considere judecători infailibili în toate lucrurile asupra cărora nu au făcut cercetări.

Se poate admite că mulți cercetători ai naturii fac acest lucru în teorie; dar în practica comportamentului lor există ceva cu totul diferit. Cei mai mulți dintre ei nici nu știu că este așa. Din

cauza întregului lor mod de a gândi, vorbesc despre lucrurile domeniului lor ca și cum ceea ce s-a elaborat în cunoașterea lor sensibilă ar face imposibilă orice cercetare suprasensibilă. În multe cazuri, piatra de poticnire nu constă în *ce* spun, ci în *cum* o spun. De aceea, tocmai cercetătorii noștri ai naturii ar trebui să se familiarizeze cu rezultatele teosofiei. Întregul lor mod de a fi ar deveni atunci altul. În tonul considerațiilor lor ar exista atunci ceva care ar face imposibil ca observațiile realității pur exterioare să fie resimțite tot mereu ca o contradicție față de teosofie și să acționeze asupra publicului în acest sens.

18. Cum se raportează teosofia la astrologie?

septembrie 1905

O altă întrebare care a fost pusă este: „Cum se raportează teosofia la astrologie?”

Trebuie spus mai întâi că în prezent se cunoaște foarte puțin despre ce este cu adevărat astrologia. Întrucât ceea ce apare acum adesea în compendii este o compilație pur exterioară de reguli, ale căror rațiuni mai profunde nu sunt aproape niciodată prezentate. Sunt date metode de calcul prin care se pot determina anumite constelații stelare în momentul nașterii unei persoane sau pentru momentul unui alt eveniment important. Apoi se spune că aceste constelații înseamnă una sau alta, fără a se putea deduce din indicații de ce toate acestea sunt așa, ci doar că ar putea fi așa. Prin urmare, nu este de mirare că oamenii din epoca noastră consideră toate acestea ca fiind

prostii, șarlatanie și superstiții. Totul pare a fi o afirmație complet arbitrară, pur și simplu inventată. Cel mult se spune în general că în lume totul trebuie să se afle într-o legătură, că de aceea poate foarte bine să aibă un efect asupra vieții omului cum Soarele, Venus și Luna și așa mai departe stau în relație una cu cealaltă la naștere, și ce alte lucruri de acest fel mai sunt. – Adevărata astrologie este însă o știință în întregime intuitivă și necesită, pentru cel care dorește să o practice, dezvoltarea unor puteri de cunoaștere suprasensibile superioare, care astăzi *pot* fi prezente la foarte puțini oameni. Și dacă vrei să expui chiar și numai caracterul ei de bază, este necesar să intri în cele mai înalte probleme cosmologice în sensul spiritual-științific. De aceea, aici pot fi indicate doar câteva puncte de vedere foarte generale.

Sistemul stelar din care facem parte noi, oamenii, este un întreg. Și omul este legat de toate forțele acestui sistem stelar. Doar materialismul grosier poate crede că omul este legat *numai* de Pământ. Trebuie doar să ne uităm la ce relație există între om, Soare și Lună în rezultatele „Cronicii Akasha”. Din aceasta se va vedea că a existat o dezvoltare primordială a omului, în care locuința sa era un corp ceresc care încă consta din Soare, Lună și Pământ împreună. De aceea, omul are și astăzi în ființa sa forțe care sunt înrudite cu cele ale corpurilor cerești menționate. Conform acestor înrudiri se desfășoară o relație care există și astăzi între acțiunile corpurilor cerești menționate și ceea ce se întâmplă în om. Cu toate acestea, *aceste* acțiuni sunt foarte diferite de cele de natură pur materială, singurele despre care vorbește știința de astăzi. De exemplu, Soarele acționează asupra oamenilor și prin ceva complet diferit

de ceea ce știința numește forță de atracție, lumină și căldură. Tot așa, există relații de natură suprasensibilă între Marte, Mercur și alte planete și om. Pornind de aici, cine are aptitudine pentru aceasta își poate face o idee despre o țesătură de relații suprasensibile între corpurile cerești și ființele care le populează. Dar pentru a ridica aceste relații la cunoașterea științifică clară, este necesară dezvoltarea forțelor unei vederi suprasensibile foarte înalte. Numai cele mai înalte grade de intuiție accesibile omului ajung până acolo. Și nu acea bănuire neclară și visare semi-vizionară, pe care astăzi oamenii o numesc atât de des intuiție, ci cea mai marcată capacitate senzorială interioară, comparabilă doar cu gândirea matematică.

În școlile oculte au existat și încă mai există oameni care pot practica astrologia în acest sens. Și ceea ce este scris despre astrologie în cărțile accesibile a provenit cumva de la astfel de învățători oculti. Numai că tot ceea ce se referă la aceste lucruri este inaccesibil gândirii uzuale, chiar și atunci când este scris în cărți. Întrucât și pentru a le înțelege pe acestea este iarăși necesară o intuiție profundă. Și ceea ce din afirmațiile efective ale învățătorilor a fost scris de cei care ei înșiși nu le-au înțeles, desigur, nu este tocmai potrivit pentru a da o părere favorabilă despre astrologie oamenilor care sunt prinși în modul actual de gândire. Dar trebuie spus că, totuși, chiar și *astfel* de cărți despre astrologie nu sunt complet lipsite de valoare. Oamenii copiază cu atât mai bine cu cât înțeleg mai puțin ceea ce copiază. Nu le strică prin propria lor cunoaștere. Astfel, în scrierile astrologice, oricât de obscură este originea lor, pentru cei care sunt capabili de intuiție – însă doar pentru aceștia –, se găsesc

întotdeauna perle de adevăr. În general, așadar, scrierile astrologice sunt astăzi chiar mai bune în felul lor decât cele ale multor alte ramuri ale cunoașterii.

Trebuie făcută o observație. În prezent, există cea mai mare confuzie cu privire la conceptul de intuiție. Ar trebui să ne dăm seama că știința actuală cunoaște conceptul de intuitiv doar în domeniul matematicii. Totuși, aceasta este, dintre științele noastre, o cunoaștere bazată pe contemplare interioară pură. Dar există o astfel de contemplare interioară nu doar pentru dimensiuni spațiale și numere, ci și pentru toate celelalte lucruri. Goethe, de exemplu, a încercat să întemeieze o astfel de știință intuitivă în domeniul botanicii. „Planta primordială” a sa, în diferitele sale metamorfoze, se bazează pe contemplarea *interioară*. Acesta este un motiv suficient pentru care știința actuală nu are nicio idee despre ceea ce este important la Goethe în această privință. Prin contemplarea interioară teosofia aduce cunoaștere pentru domenii mult mai înalte. Pe aceasta se bazează afirmațiile sale despre reîncarnare și karma. Nu trebuie să ne mirăm că oamenii care nu au nicio idee despre ceea ce este important la Goethe sunt, de asemenea, complet incapabili să înțeleagă sursele învățăturilor teosofice. Tocmai a te cufunda în scrieri atât de valoroase precum, de exemplu, „Metamorfoza plantelor” a lui Goethe, ar putea servi ca o pregătire excelentă pentru teosofie. Desigur, și multor teosofi le lipsește răbdarea pentru aceasta. Dar dacă te-ai străduit să înțelegi ceea ce este important într-o astfel de lucrare intuitivă, plină de viață, cum este cea menționată, atunci vei găsi deja drumul mai departe. – Legile astrologice se bazează, de asemenea, pe astfel de intuiții,

față de care cunoașterea reîncarnării și a karmei este totuși foarte elementară.

Aceste informații sunt cu siguranță foarte puține, dar ele pot totuși să ofere o idee vagă despre un subiect despre care cei care îl combat, în mare parte nu știu aproape nimic și despre care și mulți dintre cei care îl apără au idei foarte incorecte. Nu trebuie să considerăm înțelegerea acestor lucruri ca fiind o activitate lipsită de valoare, nepractică, fără legătură cu viața practică reală. Omul crește prin integrarea în lumile suprasensibile nu doar în ceea ce privește cunoașterea sa, ci mai presus de toate moral și sufletește. Chiar și o idee vagă despre poziția pe care o ocupă în contextul sistemului stelar se răsfrânge asupra caracterului său, asupra modului său de a acționa, asupra direcției pe care o dă întregii sale existențe. Și mult mai mult decât își imaginează mulți astăzi, dezvoltarea mai departe a vieții noastre sociale depinde de progresul omenirii pe calea cunoașterii suprasensibile. Pentru cei perspicace, situația noastră socială actuală este totuși doar o expresie a materialismului în cunoaștere. Și când *această* cunoaștere va fi înlocuită de una spirituală, atunci și condițiile exterioare de viață se vor îmbunătăți.

19. Poate fi teosofia prezentată într-un mod popular?

octombrie 1905

Se pune următoarea întrebare: „Dacă teosofia ar trebui să intervină cu adevărat în viața timpului nostru, atunci învățăturile sale trebuie să fie înțelese de toată lumea. Însă pare

că tocmai în această privință scrierile și conferințele din domeniul teosofic lasă mult de dorit. Ele presupun toate o anumită instruire a gândirii și este greu de sperat că își vor croi drum în cercuri mai largi. Uneori pare că teosofia ar presupune o instruire pregătitoare atât de înaltă încât este imposibil să fie popularizată. Sau există o cale de ieșire din acest pericol?”

Nu este de tăgăduit faptul că îngrijorări ca cele care sunt exprimate aici, par să aibă o anumită justificare. Dar cu toate acestea, la o examinare mai atentă, ele vor dispărea. Mai presus de toate, trebuie să avem în vedere că mișcarea teosofică există abia de treizeci de ani. Prin urmare, nu a putut încă să facă tot ce este de făcut în toate domeniile. Va găsi mijloace și căi pentru a vorbi la orice nivel de pregătire. Pentru că ea poate găsi cu siguranță o formă care să fie înțeleasă de omul simplu și naiv, precum și să satisfacă cele mai stricte cerințe ale gânditorului științific. Dar nu trebuie să trecem cu vederea un lucru. Adesea, când se vorbește despre dificultatea înțelegerii învățăturilor teosofice, aceasta nu este din cauză că ele sunt greu de înțeles în sine, ci din cauză că lumea ideilor de astăzi se simte străină de ceea ce este prezentat de teosofi. Și atunci ascultătorii sau cititorii nu își spun că lucrurile le sunt *neobișnuite*, ci pur și simplu afirmă: aceasta nu o înțelegem. Nu pregătirea anterioară, ci lipsa de prejudecăți este ceea ce lipsește adesea în această privință. Pentru că teosofia nu spune nimic care să nu fie în fond adânc înscris în fiecare suflet uman. Și pentru a scoate la iveală acest lucru, nu este necesară erudiție, ci mai ales bunăvoință.

În prezent, lipsește adesea conștientiza faptul că trebuie să ne ridicăm cu trudă la cunoaștere. Oamenii doresc să li se ofere

totul într-un mod care să poată fi categorisit fără niciun efort în ceea ce ei deja gândesc și simt. A cugeta temeinic, a depune o muncă interioară spirituală, a te trudi în gândire: acestea au fost uitate în cercurile cele mai largi. Acei vorbitori și scriitori sunt cei mai populari, de la care se aude sau se citește ceea ce la o audiere sau citire superficială pare imediat a fi ceva mai mult sau mai puțin familiar. Cu această particularitate a timpului, însă, celor care vorbesc despre lucruri spirituale, nu le este întotdeauna posibil să fie de acord. Ei știu că nu ajută dacă cineva face cunoștință doar așa pe fugă cu ceea ce au ei de spus. Atâta timp cât rămânem în domeniul lumii sensibile, este posibil să satisfacem orice cerință de comprehensibilitate ușoară. Dar dacă urcăm în domeniul spiritual, același lucru ar însemna să renunțăm complet la a spune lucrurile așa cum trebuie să fie spuse în conformitate cu adevărul.

Ar trebui nu doar să cerem ca învățăturile spirituale să se adapteze la înțelegerea pe care o avem în prezent, ci ar trebui să simțim *îndatorirea* de a ne adapta noi înșine acestor învățături. Trebuie să luăm în considerare faptul că sufletul uman este capabil de dezvoltare. Ceea ce nu poate înțelege astăzi, cu siguranță îi va fi accesibil mâine. Ar fi bine să auzim cât mai puțin față de anumite prezentări ale adevărului: „Acest lucru este prea înalt. Acest lucru ar trebui să fie prezentat într-un mod mai popular.” Ar fi mai corect să înțelegem că este necesar „înaltul” să-l facem popular ca atare. Omul nu are prea mult de câștigat dacă pur și simplu ia cunoștință de acest sau acel lucru; dar îi este de folos nespuse de mult dacă își rafinează ideile, dacă își însușește concepte pe care nu le-a avut înainte. Este cu siguranță foarte de dorit ca, de exemplu, învățăturile despre

„reîncarnare” și „karmă”, despre „lumile superioare” și așa mai departe să devină cunoscute în cercurile cele mai largi. Dar aceste învățături pot fi văzute în lumina corectă numai atunci când sunt luminate prin muncă interioară de gândire. Nu trebuie nicidecum să credem că există oameni care, din cauza nivelului lor scăzut de educație, sunt nepotrivți pentru o astfel de muncă de gândire. Toți oamenii care gândesc și simt sănătos sunt capabili de aceasta. Este nevoie doar de o mică osteneală; și este posibil chiar și pe cei care nu au învățat să citească și să scrie să-i înveți elementele de bază ale teosofiei. Astfel de oameni au adesea mult mai mult decât cei învățați sentimentul că trebuie să se trudească lăuntric pentru a înțelege ceea ce duce în lumile spirituale.

Dacă vrem să judecăm foarte corect această chestiune, nu trebuie să trecem cu vederea faptul că viziunile care admit ca fiind real doar ceea ce poate fi văzut cu ochii și apucat cu mâinile, ajung astăzi la oameni prin nenumărate canale. Cu fiecare privire în ziar, respirăm spiritual astfel de viziuni. Într-un potop imens de cărți populare și în alte moduri, aceste învățături pătrund în cele mai largi cercuri. Și astfel de lucruri sunt, desigur, de înțeles, deoarece nimic nu este mai ușor de priceput decât ceea ce este tangibil. La cei care absorb mereu astfel de hrană spirituală nu este deloc de mirare atunci când consideră că ideile teosofice sunt „de neînțeles”. În realitate, însă, acestea li se par doar străine, nefamiliare. – De asemenea, auzim atât de des: da, ceea ce susțineți voi teosofii, nu puteți „dovedi”. Oamenii de știință „dovedesc”; voi doar faceți afirmații. Dar ar trebui luat în considerare faptul că adevărul teosofic se dovedește de la sine în momentul în care ne-am

pregătit gândirea și simțirea pentru el. Este vorba despre dezvoltarea facultăților spirituale latente, care dormitează în fiecare om. Cine cere „dovada” înainte de această dezvoltare nu înțelege deloc esența problemei. Este aproximativ ca și în cazul unei mari opere de artă. Poate fi vorba vreodată de a dovedi că este „mare”? Nu, ci este vorba despre faptul că privitorul trebuie să aibă capacitățile de simțire pentru a recunoaște ceea ce este în ea. Nu despre „dovezi”, ci despre „trezirea forțelor” este vorba în teosofie. Și aceste forțe pot fi trezite în *fiecare* om. Desigur, cei mai mulți se gândesc imediat la forțe „oculte”, la forțe „superioare”. Cu siguranță, în cursul dezvoltării spirituale, putem ajunge și la acestea. Și în această revistă se vorbește suficient despre mijloacele și căile pentru un astfel de progres. Dar, cu toate acestea, se numără și o gândire și simțire sănătoasă și dezvoltată printre forțele care pe fiecare treaptă a unei dezvoltări sunt și ele într-un anumit sens capabile de o „trezire”. Cine gândește materialist arată doar că nu este capabil să gândească dincolo de ceea ce este tangibil. Dacă el cere, fără să vrea mai întâi să câștige imparțialitatea gândirii, să i se „dovedească” că există o lume spirituală, cere imposibilul. Nu putem transfera „spiritualul” în domeniul tangibilului. Este realmente așa, că unii cer acest lucru, chiar dacă nu sunt pe deplin conștienți de aceasta.

Recent, după o conferință teosofică despre creștinism, un cleric care ascultase a spus: da, toate acestea sunt foarte frumoase și bune; dar aceste învățături pot fi întotdeauna doar pentru câțiva aleși, în timp ce noi vorbim despre lumile spirituale astfel încât „toată lumea” ne poate înțelege. Vorbitorul teosofic a trebuit să răspundă: „Dacă ați avea cu

adevărat dreptate, atunci eu nu aş avea deloc nevoie să vorbesc, și atunci teosofia ar fi într-adevăr cel mai de prisos lucru din lume. Dacă ați avea dreptate: atunci nu ar putea exista atât de mulți care se îndepărtează de prezentarea dumneavoastră a lumii spirituale, deoarece se simt nesatisfăcuți. Faptul că o astfel de îndepărtare este posibilă este totuși o dovadă clară că greșiți. Și tocmai cei care nu mai găsesc calea spre spiritual prin dumneavoastră, o pot găsi prin teosofie.” Ar fi de dorit ca oamenii să se orienteze mai mult după „adevărurile” faptice și mai puțin după opiniile pe care și le formează fără a acorda prea multă atenție faptelor. Nu aceasta contează, că îmi imaginez că am modul corect de a vorbi „tuturor”, ci contează să observ cu adevărat faptele. Clericul menționat mai sus a ignorat acest lucru. El este aprioric convins că modul „său” de a-i învăța pe oameni poate fi ceva pentru „toți”. O privire în lumea reală l-ar putea convinge de contrariu. – Răspunsuri similare pot fi găsite ori de câte ori se exprimă îngrijorări ca cea de mai sus. O pătrundere mai precisă în esența și a sarcina teosofiei va risipi îndoielile că aceasta poate deveni populară.

20. Cum ar trebui să ne gândim la sănătate și boală în sensul legii karmei?

1906 (Nr.31)

S-a pus următoarea întrebare: „Cum ar trebui să ne gândim la sănătate și boală în sensul legii karmei?”

Întrucât în curând va apărea o expunere mai detaliată asupra acestei chestiuni, răspunsul poate fi scurt pentru moment. Ca în toate lucrurile care îl privesc pe om, nici în ceea ce privește sănătatea și boala, problema nu trebuie înțeleasă ca și cum ea ar fi pur și simplu „pedeapsă” și „răsplată” pentru ceea ce a făcut omul într-o viață anterioară sau poate chiar în „această” viață. De exemplu, o persoană poate fi afectată de o boală pentru care nu poate fi identificată nici o cauză, nici în viața anterioară, nici în cea prezentă. Atunci boala apare oarecum ca un „prim” eveniment în cursul vieții umane, este ea însăși o „primă” cauză. Ea va avea apoi efectul său într-un fel sau altul în cursul ulterior al vieții. Legea karmei acționează în mod obligatoriu pretutindeni; dar nu trebuie să credem că peste tot avem doar efecte ale căror cauze se află în trecut; la fel de bine putem avea de-a face cu cauze ale căror efecte vor fi în viitor. Despre legăturile corespunzătoare legii se pot spune multe pe baza experiențelor oculte. De exemplu, lucrurile la care este vorba de trupul astral într-o viață, apar în următoarea ca o predispoziție a trupului eteric. Dacă omul minte frecvent în viața sa, acest lucru în acea viață poate fi atribuit doar unei însușiri a trupului astral. Repetarea minciunii însă se transmite treptat trupului eteric și, ca urmare, în viața următoare apare un tip de personalitate frivolă, flegmatică, care are la bază anumite însușiri ale trupului eteric. Dacă un om provoacă multă durere semenilor săi, acest lucru se bazează inițial tot pe caracteristicile trupului astral; dar și aici, repetarea acționează astfel încât trupului eteric i se transmite ceva care se manifestă în viața următoare ca o predispoziție melancolică, care se bazează și ea pe însușirile trupului eteric. – Mai poate fi dat un alt exemplu.

Dacă o persoană dezvoltă un anumit obicei absurd, acest lucru în viața respectivă se bazează pe caracteristicile trupului eteric. În viața următoare, însă, se arată că acest obicei a afectat alcătuirea trupului fizic. Și tocmai efectul prezent aici se manifestă ca o predispoziție la boală. Se poate recunoaște direct cauza unei predispuneri la boală în formarea obiceiurilor proaste într-o viață anterioară. Dar toate aceste conexiuni sunt foarte complicate și se poate spune ceva cert despre ele doar pe baza observațiilor oculte reale individuale. Sănătatea este, în general, efectul obiceiurilor bune și judicioase dintr-o viață anterioară. Pe baza cercetărilor oculte disponibile, pentru cazuri individuale, se pot spune, de exemplu, următoarele: o viață nechibzuită duce într-o existență următoare la o predispoziție ușuratică, care se manifestă în special prin uitare, lipsă de memorie; într-o viață ulterioară, lipsa de memorie, uituceala apare ca o predispunere morbidă, care în prezent este adesea denumită „nervozitate”. Legea karmei va fi înțeleasă corect doar atunci când va fi înțeleasă nu în sensul funcționării justiției umane obișnuite, ci într-un sens mult mai înalt.